

Sammanfattning

I betänkandet behandlas ett sextiofemtal motionsyrkanden om handikappolitik från den allmänna motionstiden 1998.

Utskottet föreslår med anledning av motioner ett tillkännagivande till regeringen om att denna bör återkomma till riksdagen och redovisa sin tidsplan för det fortsatta arbetet med att förbättra tillgängligheten i samhället och implementera FN:s standardregler om delaktighet och jämlikhet för människor med funktionshinder.

Övriga motionsyrkanden avstyrks. I betänkandet finns 20 reservationer.

Motionerna

1998/99:So217 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att förtydliga lagstiftningen gällande bilstöd till funktionshindrade.

1998/99:So242 av Ingrid Burman m.fl. (v) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till en antidiskrimineringslag i enlighet med vad i motionen anförts om trovärdighet för handikappolitikens jämlikhets- och delaktighetsmål.

1998/99:So249 av Marietta de Pourbaix-Lundin och Liselotte Wågö (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en lagändring i hälso- och sjukvårdslagen.

1998/99:So260 av Ingrid Burman m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att förverkliga intentionerna i psykiatireformen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det allvarliga i att pengar ämnade att stimulera verksamheter inte har använts.

1998/99:So288 av Ingrid Burman m.fl. (v) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att den översyn av bilstödet som nu pågår ges i uppdrag att beakta vad i motionen anförts om funktionshindrades kostnader, bilanpassning m.m.

1998/99:So291 av Karin Falkmer (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av bilstödet.

1998/99:So310 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett nationellt handlingsprogram,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om diskriminering av funktionshindrade,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen av en framtida statsbudget,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om funktionshindrades rätt till tillgänglighet till samhällslivet,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett högkostnadsskydd för hjälpmedel,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bilstöd.

1998/99:So319 av Cinnika Beiming och Sören Lekberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsekvenserna av 16 § LSS.

1998/99:So322 av Ingela Thalén och Anita Johansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om signalthundar för funktionshindrade.

1998/99:So326 av Sonja Fransson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om FN:s standardregler.

1998/99:So333 av Ulla Wester (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de dövas problem och behov av särskilda resurser vad gäller tillgång till utbildning, information, kommunikation, psykiatrisk vård och annan vård.

1998/99:So335 av Ulla Wester (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jämställdhet och handikapp.

1998/99:So349 av Ragnwi Marcelind och Chatrine Pålsson (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att påskynda kommunernas arbete för att genomföra psykiatriveformens intentioner,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en genomgripande översyn bör ske av hur avsatta projektmedel kommit de psykiskt sjuka till del,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommunernas åligganden när det gäller att skapa meningsfull sysselsättning för de psykiskt sjuka,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att antalet slutenvårdsplatser inom psykiatrin skall motsvara behoven.

1998/99:So369 av Ingrid Burman m.fl. (v) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om förslag till att begränsa kostnaderna för funktionshindrade enligt vad i motionen anförts.

1998/99:So376 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en bättre samverkan mellan försäkringskassan och handikapporganisationer,

10. att riksdagen beslutar att göra ett tillägg i 9 a § första stycket LSS med lydelsen "hjälp med aktivering och motivation" bland där nämnda exempel på grundläggande behov för att säkerställa psykiskt funktionshindrades rätt till assistans,

17. att riksdagen beslutar att göra en komplettering i 10 § förordningen (1988:890) om bilstöd så att lydelsen blir följande: "Om det finns skäl från trafiksäkerhetssynpunkt, medicinsk synpunkt eller väsentligt ändrade förhållanden, får dock bidrag lämnas tidigare",

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om komplettering av 3 a § hälso- och sjukvårdslagen.

1998/99:So384 av Ingrid Burman m.fl. (v) vari yrkas

2. att riksdagen begär att regeringen beaktar yngre funktionshindrades särskilda behov inom hemtjänsten enligt vad i motionen anförts.

1998/99:So385 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen för kommunerna klarlägger vad som menas med daglig verksamhet för funktionshindrade,

2. att riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om hur kommunerna skall ersätta funktionshindrade för det arbete de utför i kommunal regi.

1998/99:So394 av Lena Sandlin och Ingemar Josefsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om komplettering av den pågående översynen.

1998/99:So406 av Ann-Marie Fagerström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av annan tillämpning av reglerna för anpassningsbidraget inom bilstödet ram.

1998/99:So439 av Anders Ygeman (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en antidiskrimineringslag i näringsverksamhet vad avser personer med funktionshinder.

1998/99:So440 av Anders Ygeman (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheten att synliggöra handikappaspekter i offentligt material.

1998/99:So446 av Alf Svensson m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om psykiskt sjuka,

1998/99:So447 av Lena Sandlin och Carin Lundberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av antidiskrimineringslag i näringsverksamhet vad avser personer med funktionshinder.

1998/99:So455 av Kenneth Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handikappolitikens inriktning,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hjälpmedelsgaranti,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om IT-hjälpmedel.

1998/99:So456 av Ulf KristerSSon m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av handikappolitiken,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de funktionshindrade och den nya tekniken,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handledning för att kunna använda IT,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en hjälpmedelsgaranti,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de psykiskt funktionshindrade,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en antidiskrimineringslag för funktionshindrade,

9. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om Americans With Disabilities Act i enlighet med vad i motionen anförts.

1998/99:So460 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari yrkas

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att handikappanpassning skall vara norm i samtliga delar av statsbudgeten,

22. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av hur en finansiell samordning av huvudmän rörande insatser för funktionshindrade skall kunna genomföras.

1998/99:So465 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

4. att riksdagen beslutar om en ändring av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade i enlighet med vad i motionen anförts om ett förtydligande om avsikten med insatsen råd och stöd enligt LSS,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utökad vårdgaranti som även omfattar rätten till tekniska hjälpmedel,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökad konkurrens på hjälpmedelsområdet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att datorer skall ingå i den s.k. hjälpmedelsförteckningen,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handikappguider,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige måste uppfylla FN:s standardregler om funktionshindrade,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den personal som ansvarar för ärenden rörande funktionshindrade måste få den adekvata utbildning som krävs för ett bra bemötande av den funktionshindrades behov,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om mobila team som skall stödja människor med funktionshinder,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om diskriminering i allmänhet,

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en hälsoekonomisk analys av bilstödet.

1998/99:So467 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om psykiatrin,

1998/99:K289 av Sonja Fransson (s) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökad tillgänglighet.

1998/99:N326 av Per Westerberg och Göran Hägglund (m, kd) vari yrkas

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konkurrensneutralt serviceboende.

1998/99:T803 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att pröva ett större IT-projekt med inriktning på äldre och funktionshindrade,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om funktionshindrades stora behov av IT,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en utredning angående de ekonomiska möjligheterna för funktionshindrade att kunna ta del av den pågående IT-utvecklingen.

Utskottet

Ärendets beredning i utskottet

Handikappombudsmannen har vid besök i utskottet den 11 mars 1999 redovisat sin syn på hur Sverige implementerat FN:s standardregler m.m. Vidare har *Sveriges Dövas Riksförbund* uppvaktat utskottet med anledning av en motion om de dövas situation.

Motioner

I *motion So456 av Ulf Kristersson m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om vad i motionen anförts om inriktningen av handikappolitiken (*yrkande 1*). Staten och kommunerna måste koncentrera sitt stöd till dem som behöver det allra bäst, anför motionärerna. Stödet till funktionshindrade skall vara mångsidigt och anpassas till den enskildes förutsättningar. Den funktionshindrade skall ha möjlighet att påverka sin egen situation, t.ex. genom att kunna välja vårdpersonal, omsorgsform och hjälpmedel. Motionärerna anser att handikappreformen skall återställas till vad som gällde före de av socialdemokraterna genomförda försämringarna. De anser att det är behovet som skall avgöra vad som är hjälpmedel, inte hur hjälpmedlet är konstruerat och inte om det betraktas som avancerat eller enkelt, om det är dyrt eller billigt. De vill stödja och uppmuntra frivilligt socialt arbete med handikappade. Vidare anser de att alla funktionshindrade skall ges möjlighet till eget boende anpassat till de egna behoven.

I *samma motion* begärs tillkännagivande om en antidiskrimineringslag för funktionshindrade (*yrkande 7*) samt yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om Americans With Disabilities Act (*yrkande 9*). Motionärerna anför att Americans With Disabilities Act (ADA) har varit i kraft i USA i åtta år. Lagen förbjuder diskriminering av personer med funktionshinder. Den ger funktionshindrade rätt att använda kollektiva färdmedel, vilket gör att trafikmedlen måste anpassas. Federala, delstatliga och lokala myndigheter måste vara tillgängliga för personer med funktionshinder. Funktionshindrade har också enligt lagen rätt att på lika villkor få tillgång till utbudna varor, tjänster, lokaler och förmåner som erbjuds av privata näringsidkare. Det omfattar även allmänna utrymmen som restauranger och hotell. Telefonbolag måste anpassa sina system så att t.ex. personer med hörsel- eller talsvårigheter får samma möjlighet att använda sig av telekommunikationer som hörande personer. Genom den s.k. ansvars- och finansieringsprincipen har kostnaderna för detta spritts bland övriga nyttjare av en viss tjänst. Motionärerna anser att regeringen bör tillsätta en utredning som utan dröjsmål studerar de amerikanska erfarenheterna och hur dessa kan användas i arbetet för att underlätta de funktionshindrades situation i Sverige. Samtidigt bör frågan om ansvars- och finansieringsprincipen ytterligare belysas.

I *motion So242 av Ingrid Burman m.fl. (v)* yrkas att riksdagen begär förslag till en antidiskrimineringslag i enlighet med vad i motionen anförts om trovärdighet för handikappolitikens jämlikhets- och delaktighetsmål. Trots att vi i Sverige enats om en handikappolitik som i ord är mycket radikal och framåtsyftande utsätts personer med funktionshinder för diskriminering dagligen och i många olika sammanhang, anför motionärerna. I FN:s standardregel 15 sägs:

All diskriminering av människor med funktionshinder måste undanröjas. Lagstiftning bör innehålla regler om sanktioner mot kränkningar av principen om icke diskriminering.

Det har nu gått sex år sedan en enig parlamentarisk kommitté (Handikapputredningen) föreslog en lag mot diskriminering av funktionshindrade. En diskrimineringslag skall gälla samfärdsel, ekonomi, arbete, tillgång till varor och tjänster, till ny teknik och teknikutveckling, bostäder, offentliga miljöer och deltagande i arvoderad verksamhet så som ideella eller fritidspolitiska uppdrag. Motionärerna anser att riksdagen hos regeringen skall begära ett förslag till antidiskrimineringslag.

I *motion So455 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handikappolitikens inriktning (*yrkande 1*). Motionärerna anser att människor med funktionshinder skall kunna verka i samhället som aktiva medborgare. De skall ha möjlighet till arbete, utbildning och en varierad och rik fritid. Politiken måste inriktas på att skapa ett samhälle för alla, på lika villkor. De är av stor vikt att en förbättrad samhällsekonomi också kommer dessa grupper till del. Behovsprövning och detaljstyrning måste paras med sunt förnuft i bedömningsfrågor. Kravet på att integriteten skyddas så långt möjligt för den hjälpsökande måste vara en självklarhet. Människor som är i behov av samhällets stödinsatser måste bemötas värdigt och med respekt. Fortbildning och utveckling av arbetsmetoder för den personal som skall sköta detta grannliga arbete borde vara en självklarhet, anför motionärerna.

I *motion So465 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivanden om att Sverige måste uppfylla FN:s standardregler om funktionshindrade (*yrkande 13*) och om diskriminering i allmänhet (*yrkande 21*). Motionärerna anser att på samma sätt som arbetet fortskrider med att förverkliga barnkonventionen genom att skärpa lagstiftningen måste ett omfattande arbete nu sättas i gång för att anpassa Sveriges lagar även efter de krav som uppställs i FN:s standardregler. Sverige bör också bidra till att lyfta fram dessa frågor i biståndet inom ramen för fattigdomsbekämpning och i arbetet med att stärka fred, demokrati och mänskliga rättigheter samt agerandet i Världsbanken och samarbetet inom FN och EU. Motionärerna anser att diskriminering av handikapp skall likställas med diskriminering på grund av kön, hudfärg eller etnisk tillhörighet. Detta är krav som stöds av hela handikapprörelsen, anför de.

Vidare vill motionärerna ha ett tillkännagivande om handikappguider (*yrkande 10*). De anser att en informationsbas bör skapas med information om tillgänglighet som kan ge vägledning i allt från handikappanpassade offentliga institutioner till tidningar på kassett.

I *motion So310 av Thomas Julin m.fl. (mp)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett nationellt handlingsprogram (*yrkande 1*), om diskriminering av funktionshindrade (*yrkande 2*) och om funktionshindrades rätt till tillgänglighet till samhällslivet (*yrkande 4*). Motionärerna anför att Handikappombudsmannen har konstaterat att Sverige inte helt uppfyller FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättningar delaktighet och jämlikhet. Sverige är bra på individuellt inriktade åtgärder, men samhället har inte tillräckligt anpassats efter funktionshindrades behov. Motionärerna anser att det saknas ett strate-

giskt tänkande när det gäller handikappfrågor. De vill därför stödja regeringens beslut att bilda en handikappdelegation med uppgift att utarbeta förslag till en nationell handlingsplan för handikappområdet. De anser att en nationell handlingsplan bör mynna ut i ett konkret dokument där de funktionshindrades tillgänglighet inom alla områden analyserats och förändringar möjliggörs. Motionärerna anser det inte rimligt att många människor med funktionshinder utestängs från möjligheten till arbete, studier, kultur- och föreningsliv och dessutom inte kan utkräva rättsliga följder genom den diskriminering de utsätts för i och med detta. Motionärerna anser att det är ett steg i rätt riktning med regeringens proposition Lag om förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder. Att göra samhället tillgängligt gör också samhället socialt uthålligt, betonar de. De framhåller att kollektivtrafik och kultur är mycket angelägna områden när det gäller att inte diskriminera funktionshindrade. Ett annat bristande område är tillgängligheten att delta i den demokratiska debatten. Slutligen anför motionärerna att tillgängligheten bör skrivas in i plan- och byggnadslagen.

I *motion So326 av Sonja Fransson (s)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om FN:s standardregler. Sverige drev aktivt på för att FN skulle anta reglerna och har därför ett särskilt ansvar för att de skall förverkligas, anför motionären. I samband med att standardreglerna genomförs måste det också ske en kontinuerlig granskning och utvärdering av handikappprogram så att Sverige lever upp till reglernas intentioner. Det är nödvändigt att Sverige nu tar fram en strategi för hur samhället skall omvandlas med FN:s standardregler som redskap.

I *motion So447 av Lena Sandin och Carin Lundberg (båda s)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en antidiskrimineringslag i näringsverksamhet vad avser personer med funktionshinder. Motionärerna anför att handikapprollen länge ansett det angeläget att diskriminering av personer med funktionshinder förbjuds i lag. Riksdagen bör åter göra ett tillkännagivande om att behovet är stort av ett förbud mot diskriminering. Förbudet skall ses som ett uttryck för samhällets handikappolitik. Genom förbudet får personer med funktionshinder ett legalt stöd för att bli behandlade på samma sätt som icke funktionshindrade.

Också i *motion So439 av Anders Ygeman (s)* begärs tillkännagivande om behovet av en antidiskrimineringslag i näringsverksamhet vad avser personer med funktionshinder. Motionären anser det angeläget att stoppa den diskriminering som funktionshindrade drabbas av. Därför bör diskriminerande företeelser kriminaliseras. Förbudet bör ses som ett uttryck för samhällets handikappolitik, det vill säga ett erkännande av funktionshindrades rättigheter.

I *motion K289 av Sonja Fransson (s)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökad tillgänglighet (*yrkande 2*). Motionären anför att tillgänglighet är en förutsättning för demokrati. Därför måste detta bli ett viktigt nationellt mål. Regeringen har lagt ett lagförslag mot diskriminering av funktionshindrade i arbetslivet. På uppdrag av riksdagen bereder man i Regeringskansliet ett förslag till lag mot att diskri-

minera funktionshindrade i näringsverksamhet. Motionären anser att detta är bra men att det dessutom behövs förbud mot diskriminering i övriga miljöer, allmänna kommunikationer och i medieutbudet. Motionären anser det högst rimligt att regeringsformens 2 kap. utökas med förbud mot diskriminering av funktionshindrade.

I *motion So335 av Ulla Wester (s)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jämställdhet och handikapp. Motionären anför att inom områdena arbete, inkomst och sociala förmåner är kvinnor med funktionsnedsättning missgynnade jämfört med män med funktionsnedsättning – och med kvinnor i allmänhet. Forskning har påvisat att kvinnor diskrimineras när det gäller fördelning av de resurser som står till buds för personer med handikapp. Detta är naturligtvis oacceptabelt i världens mest jämställda land, anför motionären. En nationell handlingsplan för handikappområdet är under utarbetande av bl.a. Handikappdelegationen. Ett tydligt formulerat direktiv om mainstreaming också i detta arbete bör tillföras, anser motionären.

Bakgrund och tidigare behandling

Utskottet behandlade i *betänkande 1997/98:SoU6* med anledning av regeringens skrivelse om handikappolitik frågan om mål och strategi inom handikappområdet. Utskottet anförde då följande (s.7):

Utskottet delar regeringens uppfattning att handikappolitiken skall bygga på principen om full delaktighet i samhällslivet, jämlika levnadsvillkor, självbestämmande och tillgänglighet. De handikappolitiska reformer som genomförts under senare år har varit inriktade på förbättringar av det individuella stödet till personer med funktionshinder. Utskottet delar regeringens uppfattning att arbetet nu bör inriktas mot att ge statliga myndigheter, landsting, kommuner, organisationer m.fl. förutsättningar att utveckla tillgängligheten i vid bemärkelse inom olika samhällssektorer och verksamheter. I skrivelsen anförts att de åtgärder regeringen vidtagit, föreslår och planerar bygger på principen att handikappaspekterna skall beaktas inom varje samhällsområde och att handikapporganisationerna ingår som viktiga samverkanspartner i ett sådant arbete. Samarbetet med handikapporganisationerna utvecklas nu genom bl.a. ökade kontakter mellan dessa och statssekreterargruppen för handikappfrågor, som har att samordna regeringens hantering av handikappfrågorna. Regeringen avser vidare att låta den särskilde utredaren av Handikappombudsmannen pröva frågan om inrättande av en nationell samordningskommitté i handikappfrågor.

Utskottet avstyrkte därmed de aktuella motionerna. Riksdagen följde utskottet (rskr. 7). Utskottet vidhöll denna ståndpunkt även i *betänkande 1997/98:SoU16 (rskr. 154)*.

Den 5 mars 1998 bemyndigade regeringen chefen för Socialdepartementet att inrätta *ett sekretariat till statssekreterargruppen* för beredning och samordning av handikappfrågor inom Regeringskansliet och att inrätta en handikappdelegation – bestående av företrädare för handikapprörelsen – bl.a. till samråd mellan statssekreterargruppen och handikapporganisationerna. Statssekreterargruppen skall tills vidare tillsammans med Handikappdelegationen

utgöra nationell samordningskommitté för handikappfrågor enligt regel nummer 17 i FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet. Inom ramen för statssekreterargruppen och dess sekretariat bildas ett projekt med uppgift att utarbeta en nationell handlingsplan för handikappområdet.

Flera motionärer tar upp frågan om diskriminering av funktionshindrade.

Den 1 maj 1999 träder *ny lagstiftning* mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder i kraft. Riksdagen beslutade i ärendet den 3 mars 1999 (prop. 1997/98:179, bet. 1998/99:AU4, rskr. 140). Socialutskottet tillstyrkte i sitt yttrande 1998/99:SoU1y regeringens förslag.

Utskottet har också behandlat frågan om diskriminering i näringsverksamhet. Ett enigt utskott föreslog i *betänkande 1997/98:SoU16* att riksdagen som sin mening borde ge regeringen till känna att den borde utreda formerna för en reglering av ett diskrimineringsförbud i näringsverksamhet. Riksdagen följde utskottet (rskr. 154).

I ett frågesvar i riksdagen den 19 januari 1999 anförde *justitieministern* att regeringen avser att tillsätta en utredning som skall få till uppgift bl.a. att se över brottsbalkens nuvarande bestämmelse om olaga diskriminering samt att utreda formerna för en reglering av ett förbud mot diskriminering av funktionshindrade i näringsverksamhet. Det är emellertid inte säkert att ett förbud mot diskriminering av funktionshindrade bör bestå av en straffrättslig bestämmelse, anförde justitieministern. Erfarenheterna av nuvarande lagstiftning visar att det inte alltid är det mest effektiva. Utredningen skall därför i första hand överväga andra alternativ. Justitieministern framhöll att det naturligtvis är av stor betydelse att ett diskrimineringsförbud verkligen fyller sitt syfte och därmed utgör ett konkret stöd för de funktionshindrade.

Utskottet har erfarit att förberedelsearbete med direktivskrivning pågår i Justitiedepartementet.

Utredningen om bemötande av personer med funktionshinder har nyligen avlämnat sitt slutbetänkande *Lindqvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder (SOU 1999:21)*. I slutbetänkandet anförts att det behövs en övergripande lagstiftning för att realisera målet om delaktighet och jämlikhet för personer med funktionshinder och för att förhindra utanförskap. Det bör åligga det allmänna att verka för att lagar och föreskrifter utformas så att alla medborgare kan uppnå full delaktighet och jämlikhet i samhället oberoende av förhållanden som kön, ålder, funktionshinder, ras, sexuell läggning, etnisk, språklig eller religiös tillhörighet. Utredaren föreslår att ett tillägg med den innebörden görs i 1 kap. 2 § andra stycket, regeringsformen (RF). En sådan viljeinriktning ger en klar signal att samhället inte accepterar att någon medborgare ställs utanför gemenskapen och har en klart normbildande effekt. Det är också en viktig markering av hur samhället vill att medborgarna skall bemötas, anförts det.

I slutbetänkandet föreslås också att resurserna till handikappforskningen bör förstärkas under en femårsperiod i syfte att bredda och fördjupa verksamheten. Socialvetenskapliga forskningsrådet föreslås få i uppdrag att utveckla en långsiktig strategi för hur handikappforskningen bör utvärderas,

stimuleras och utvecklas. Strategin skall innehålla en analys av nuläget och framtida forskningsbehov samt ange riktlinjer för utvecklingen av forskningen och forskarutbildningen. Utredningen betonar att en stor del av forskningen inom handikappområdet saknar könsperspektiv. Inte heller förekommer funktionshinder som aspekt i forskning om kvinnor, genus och jämställdhet särskilt ofta. Kvinnor med funktionshinder måste bli mer synliga i kvinnoforskningen där de feministiska vetenskapsteorierna finns.

Betänkandet är remitterat. Remisstiden går ut den 30 juni 1999.

Utredningen om bemötande av personer med funktionshinder har också lagt fram delrapporten *Kvinnor, män och funktionshinder (SOU 1998:138)*. I denna konstateras att det finns anmärkningsvärt lite samlad kunskap om könsperspektiv på handikappfrågorna. Utredaren anför att arbetet för jämställdhet har trängts undan av jämlikhetsarbetet när det gäller personer med funktionshinder. Samhällets handikappreformer har varit inriktade på att undanröja de mest påtagliga hindren för delaktighet för alla som lever med funktionshinder. Det har blivit bortglömt att kvinnor med funktionshinder diskrimineras både på grund av sitt kön och sitt funktionshinder. Båda formerna av diskriminering måste göras synliga, anføres det.

Rapporten betonar att tillförlitlig statistik är en av grunderna till kunskap. Det är därför viktigt att kommunernas och landstingens statistik har könsperspektiv. Det behövs också studier om hur kvinnor respektive män upplever att ta emot hjälp.

Socialdepartementet beslutade i september 1997 om ett genderprogram för social välfärd. Genom utvecklingsprogrammet skall all verksamhet inom socialdepartementets ansvarsområden tillföras ett genderperspektiv. Det innebär att man alltid skall analysera förslag och verksamhet utifrån båda könen behov och förutsättningar. Utvecklingsprogrammet syftar till att höja kvaliteten och effektiviteten i verksamheterna samt att öka arbetstillfredsställelsen för personalen. Varje myndighet inom Socialdepartementets område har enligt respektive regleringsbrev till uppgift att analysera förslag och verksamhet utifrån båda könen utgångspunkter.

I *1999 års ekonomiska vårproposition (1998/99:100)* föreslår regeringen ytterligare satsningar inom området vård och omsorg. Till handikappområdet föreslås 242 miljoner kronor dels för kompetensutveckling, forskning, verksamhets- och teknikutveckling, förstärkt tillsyn och ytterligare medel till handikapporganisationerna m.m., dels för engångsvisa tillskott till bilstödet för handikappade. Resurser prioriteras även för ett införande av personliga ombud för psykiskt funktionshindrade (90 miljoner kronor).

Utskottets bedömning

Utskottet vidhåller sin uppfattning att handikappolitiken skall bygga på principen om full delaktighet i samhällslivet, jämlika levnadsvillkor, självbestämmande och tillgänglighet. Under senare år har de handikappreformer som genomförts varit inriktade på förbättringar av det individuella stödet till personer med funktionshinder. Utskottet anser att arbetet nu måste inriktas på

att utveckla tillgängligheten i vid bemärkelse inom olika samhällssektorer och verksamheter. Ett första steg i den inriktningen är den nyligen beslutade lagstiftningen mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder. Ytterligare ett steg är att det, efter ett initiativ av utskottet, nu pågår ett arbete med att utforma direktiv till en utredning med uppgift att bl.a. utreda formerna för en reglering av ett diskrimineringsförbud i näringsverksamhet. Utskottet konstaterar vidare att statssekreterargruppen har till uppgift att samordna arbetet med handikappfrågorna i Regeringskansliet. Inom Regeringskansliet pågår ett arbete med att utarbeta en nationell handlingsplan för handikappområdet. En proposition planeras till december 1999. Handlingsplanen skall, enligt Socialdepartementets genderprogram för social välfärd, beakta både kvinnors och mäns behov och förutsättningar. Utredningen om bemötande av personer med funktionshinder har nyligen avlämnat sitt slutbetänkande och presenterat nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder. Här ges förslag som avser dels att förbättra det kollektiva, dels det individuella bemötandet. Förslagen syftar enligt utredaren till att förändra attityder och bemötande, förbättra den enskildes ställning gentemot myndigheter och andra offentliga organ samt göra människor mer rustade att delta i samhällslivet på sina egna villkor. Förslagen remissbehandlas för närvarande.

I 1999 års ekonomiska vårproposition föreslår regeringen ytterligare medel till handikappområdet för budgetåren 2000 och 2001 dels till kompetensutveckling, forskning, verksamhets- och teknikutveckling, förstärkt tillsyn, ytterligare medel till handikapporganisationerna m.m. och engångsvisa tillskott till bilstödet, dels resurser till personliga ombud för psykiskt funktionshindrade.

Utskottet kan således konstatera att ett omfattande arbete pågår med syfte att förbättra tillgängligheten i samhället och att implementera FN:s standardregler om delaktighet och jämlikhet för människor med funktionshinder. Utskottet anser det angeläget att detta arbete bereds skyndsamt. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen och redovisa sin tidsplan för det fortsatta arbetet med tillgänglighetsfrågorna.

Vad utskottet anfört med anledning av motionerna So242 (v), So310 (mp) yrkandena 1, 2 och 4, So326 (s), So335 (s), So439 (s), So447 (s), So456 (m) yrkandena 7 och 9, So465 (fp) yrkandena 13 och 21 och K289 (s) yrkande 2 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So455 (c) yrkande 1, So456 (m) yrkande 1 och So465 (fp) yrkande 10 avstyrks.

Serviceboende för funktionshindrade

I motion N326 av Per Westerberg (m) och Göran Hägglund (kd) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konkurrensneutralt serviceboende (yrkande 23). Motionärerna anför att socialtjänstlagen ålägger kommunen att inrätta bostäder med särskild service till funktionshindrade. Kommunen kan driva verksamheten i egen regi eller lägga ut den på entreprenad till ett privat företag. Motionärerna pekar på att olika regler gäller beroende på om verksamheten bedrivs av ett privat företag eller i kommunal regi. Det privata företaget måste ansöka om tillstånd för att

starta verksamheten. Ett privat företag som inte uppfyller kvalitetskraven kan få sitt tillstånd indraget. Kommunal verksamhet kan visserligen kritiseras, men varken Socialstyrelsen eller länsstyrelsen har befogenhet att ålägga kommunen att leva upp till kvalitetskraven. Motionärerna anser att tillsynen över serviceboende bör ses över så att reglerna blir konkurrensneutrala.

Ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ får inte utan tillstånd av länsstyrelsen yrkesmässigt bedriva verksamhet i form av hem för vård eller boende, särskild boendeform för äldre eller personer med funktionshinder eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet (69 § socialtjänstlagen (1980:620), SoL). Tillstånd att bedriva sådan verksamhet som avses i 69 § får beviljas endast om verksamheten uppfyller krav på god kvalitet och säkerhet (69 a §).

I *proposition 1996/97:124 Ändring i socialtjänstlagen* anfördes att Socialtjänstkommittén gjort en noggrann genomgång av de förändringar som i flera avseenden inträffat i den kommunala verksamheten sedan socialtjänstlagen tillkom. Dessa förändringar har bl.a. skapat oklarheter om gällande definitioner av tillståndspliktig verksamhet. Regeringen föreslog därför att de verksamheter som skall omfattas av tillståndsplikt preciseras och avgränsas i 69 § SoL. Enligt propositionen skulle krav på tillstånd av länsstyrelsen krävas för yrkesmässigt bedriven enskild heldygnsverksamhet i form av hem för vård eller boende, särskild boendeform för äldre eller funktionshindrade samt hem för viss annan heldygnsvård. Krav på tillstånd föreslogs också gälla för enskilt bedrivet hem eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet. Behovet av insyn och kontroll borde enligt propositionen utgöra skäl för krav på tillstånd för dagvård för utsatta grupper med omfattande vårdbehov när vården ges i en särskilt anpassad lokal.

Regeringen ansåg att en förstärkt tillsyn över enskild verksamhet är nödvändig för att de utsatta grupperna skall garanteras rättssäkerhet och god kvalitet i den enskilda verksamheten.

Utskottet behandlade förslaget i *betänkande 1996/97:SoU18*. Utskottet instämde i regeringens förslag att de verksamheter som skall omfattas av tillståndsplikt preciseras i lag. All enskild verksamhet som yrkesmässigt tillhandahåller vård, behandling, omvårdnad och tillsyn för barn, ungdomar eller vuxna bör ha tillstånd för att få bedrivas. Även när det gäller verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet bör tillståndsplikt gälla, anförde utskottet. Enligt tidigare regler förelåg krav på tillstånd för hem som har inrättats för sådan vård. Tillståndsplikt borde som regeringen föreslagit utökas till att även avse öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet. Utskottet tillstyrkte därmed 69 och 69 a §§ i regeringens förslag till lag om ändring i SoL.

Utskottet delade också regeringens uppfattning att tillsynen av enskild verksamhet borde stärkas. Utskottet instämde också i förslaget till fördelning av tillsynsansvaret mellan länsstyrelsen och socialnämnden. Länsstyrelsen bör ha det övergripande tillsynsansvaret och socialnämnderna utöva den löpande tillsynen. Utskottet delade inte de farhågor om partiskhet från den kommunala socialtjänstens sida som framförts i en motion. Utskottet till-

styrkte därmed även 69 b och 69 c §§ i regeringen förslag. Riksdagen följde utskottet (rskr. 264).

1998/99:SoU11

Frågan om tillsynen över äldreomsorgen behandlades i *betänkande 1996/97:SoU13*. Utskottet ansåg att tillsynen måste skärpas och inriktas på frågor om laglighet och rättssäkerhet. Tillsynen måste också inriktas på att säkra kvaliteten och kompetensen i vården och omsorgen så att de äldres självbestämmande, integritet, trygghet och värdighet säkras. Utskottet pekade också på hur uppdelningen mellan länsstyrelserna och Socialstyrelsens regionala tillsynsenheter medför svårigheter och en otydlighet vid tillsynen i gränsområdet mellan kommunal och landstingskommunal verksamhet. Enligt utskottet borde det övervägas om tillsynen kan läggas på samma statliga myndighet för såväl socialtjänsten som hälso- och sjukvården för att härigenom skapa en slagkraftigare organisation. Detta föreslogs riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna. Riksdagen följde utskottet (rskr. 90).

Riksdagens beslut ledde till att den särskilde utredare som har i uppgift att göra *en översyn av vissa frågor rörande socialtjänstlagen (1980:620) och socialtjänstens uppgifter (dir. 1997:109)* fick i uppdrag att bl.a. lämna förslag till hur tillsynen över socialtjänsten kan förbättras och effektiviseras. Härvid bör även förutsättningarna för en bättre samordning av tillsynen över socialtjänsten samt hälso- och sjukvården analyseras. Behovet av ökade befogenheter för tillsynsmyndigheterna, motsvarande vad som gäller inom hälso- och sjukvården, bör också övervägas. Vilka konsekvenser som eventuella förslag medför för andra uppgifter som de olika tillsynsmyndigheterna har, t.ex. olika typer av tillståndsgivning, skall analyseras och redovisas.

Utredningsuppdraget skall redovisas till regeringen senast den 31 maj 1999.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att den särskilde utredaren har i uppdrag att lämna förslag till hur tillsynen över socialtjänsten ytterligare kan förbättras och effektiviseras. Utredaren har också att bedöma eventuella konsekvenser avseende bl.a. olika typer av tillståndsgivning som eventuella förslag kan medföra. Uppdraget skall redovisas inom kort. Utskottet anser att motion N326 (m, kd) yrkande 23 därmed bör avslås.

Hjälpmedel

Motioner

I *motion So456 av Ulf Kristersson m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om en hjälpmedelsgaranti (*yrkande 5*). Motionärerna anför att hjälpmedel för många människor är skillnaden mellan ett liv i passivitet och invaliditet eller möjligheten att leva ett så normalt liv som möjligt. Därför är det allvarligt, anför de, när den offentliga sektorn bl.a. till följd av monopolsituationen inte klarar av uppgiften att underlätta livet för landets funktionshindrade. Under senare år har olika regelsystem utvecklats vad gäller avgifter, hyresavtal,

kontakter med upp till fyra handläggare för samma person och nu rekommendationer från landstings- och kommunförbunden att inte tillhandahålla vissa hjälpmedel till handikappade. Motionärerna anser att hjälpmedelsmarknaden skall öppnas för konkurrens. Detta ökar möjligheterna för alla i behov av hjälpmedel att få dessa och ger bättre och billigare hjälpmedel. Konkurrensen ger kostnadseffektivitet samtidigt som den tekniska utvecklingen påskyndas.

Vidare yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om dels de funktionshindrade och den nya tekniken (*yrkande 3*), dels om handledning för att kunna använda IT (*yrkande 4*). Motionärerna anför att allt fler unga funktionshindrade inte accepterar att betraktas som personer som skall tas om hand genom särskilda stöd på arbetsmarknaden. Ungdomarna vill få en rimlig chans att visa att de faktiskt klarar av avancerade arbeten trots en syn- eller hörselskada eller att man är bunden vid en rullstol. Genom de olika mjukvaruprogram som finns på dataområdet har särskilt unga funktionshindrade fått möjlighet till ett rikare fritidsliv samtidigt som nya arbetsmöjligheter har öppnat sig. Motionärerna understryker att genom att förändra miljön och förutsättningarna minskar funktionshindrets betydelse och den funktionshindrades möjligheter tas till vara fullt ut. I förlängningen bör denna ändrade syn också innebära att funktionshindrade ges samma chans på arbetsmarknaden som personer utan funktionshinder. I dag saknas handledare på landets hjälpmedelscentraler som kan bistå synskadade som har fått datorer som är särskilt anpassade för denna grupp. Motionärerna anser att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen med förslag på hur bristen på handledare skall åtgärdas. Den nya tekniken innebär också nya möjligheter för dyslektiker. Bara under det senaste halvåret har flera nya datauppfindingar och utveckling av dataprogram som skall underlätta för dyslektiker presenterats. Statsmakterna liksom handikapprörelsen har en viktig roll som opinionsbildare för att påverka att nya program och ny IT-teknik utvecklas vilken kan komma funktionshindrade till godo.

I *motion So249 av Marietta de Pourbaix-Lundin och Liselotte Wågö (båda m)* begärs tillkännagivande till regeringen om behovet av en lagändring i hälso- och sjukvårdslagen. Motionärerna vill införa en överklagandemöjlighet av beslut om hjälpmedel. De hänvisar dels till FN:s standardregler, dels till förslag från Handikappombudsmannen i denna fråga. I dag kan inte landstingens beslut om hjälpmedel överklagas genom förvaltningsbesvär. Det man kan göra är att påtala sitt missnöje för Socialstyrelsen som är tillsynsmyndighet. Detta bör ändras.

I *motion T803 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om att pröva ett större IT-projekt med inriktning på äldre och funktionshindrade (*yrkande 3*) och om funktionshindrades stora behov av IT (*yrkande 4*). Vidare yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till en utredning angående de ekonomiska möjligheterna för funktionshindrade att kunna ta del av den pågående IT-utvecklingen (*yrkande 5*). Motionärerna anser att informationstekniken i möjligaste mån bör göras tillgänglig för alla. Därför välkomnar de IT-kommissionens initiativ med Senior Network och Handikappinstitutets förslag till handlingsprogram i femton punkter. Motionärerna vill dock

gå ett steg längre och pröva ett större projekt med inriktning på de äldre och funktionshindrade för att testa möjligheterna och gränserna samt identifiera de svaga punkterna. Inom projektet, som bör vara geografiskt avgränsat, bör alla i den utvalda gruppen äldre och funktionshindrade erbjudas Internet- (och Intranet-) kommunikation och erforderlig datautrustning. Offentlig service och näringsliv skulle utrustas på motsvarande sätt. Projektet skulle kunna ge många svar som vore värdefulla för steget in i nästa århundrande, anför det. Motionärerna anser att IT-utvecklingen sannolikt är av större betydelse för funktionshindrade än för andra. Datortekniken öppnar möjlighet för många funktionshindrade att fungera och samverka med andra på jämlika villkor. Datorutrustning som hjälpmedel ges dock under mycket restriktiva förutsättningar. Motionärerna anser att det måste vara ett samhällsansvar att underlätta för funktionshindrade att få tillgång till datorutrustning med hänsyn till IT-utvecklingens stora betydelse för just dem.

I *motion So376 av Chatrine Pålsson (kd)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om komplettering av 3 a § hälso- och sjukvårdslagen (*yrkande 19*). Motionärerna anför att barns och vuxnas behov av hjälpmedel för att kunna kompensera ett funktionshinder skiljer sig åt i flera avseenden. Barn behöver hjälpmedel för lek i syfte att träna olika funktioner eller lämplig anpassning av leksaker för att de skall kunna leka som andra barn. Barn utvecklas genom leken och det gäller också barn med funktionshinder. Motionärerna konstaterar att hjälpmedel för utveckling numera inte beviljas. De vill därför ha en komplettering av 3 a § hälso- och sjukvårdslagen om att hänsyn skall tas till barns och ungdomars särskilda behov.

I *motion So455 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hjälpmedelsgaranti (*yrkande 2*) och om IT-hjälpmedel (*yrkande 10*). Långa väntetider för att erhålla hjälpmedel eller få dem reparerade innebär svårigheter för funktionshindrade att verka i samhället på lika villkor som andra, anför motionärerna. De anser därför att en hjälpmedelsgaranti med rimliga tidsgränser för väntetider för utprovning och reparationer bör utredas. Vidare anförts att informationstekniken har en stor potential för att öka funktionshindrades livskvalitet. Motionärerna vill därför att en översyn görs av sjukvårdshuvudmännens förskrivning av IT-hjälpmedel. Det bör även övervägas om det behövs ett särskilt stöd för anpassning av IT-produkter, då anpassningarna kan bli mycket dyra i enskilda fall. Motionärerna anser det också angeläget att utreda en lagreglering av tillgängligheten inom IT-området och därvid även utreda upphovsrättens inverkan på tillgängligheten för läshandikappade personer. Vidare bör kraven i lagen om offentlig upphandling skärpas så att det ställs krav på tillgänglighet vid upphandling. Slutligen bör regeringen uppmana huvudmännen inom respektive område att se över den kompetens som finns inom området IT och handikapp.

I *motion So465 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts dels om en utökad vårdgaranti som även omfattar rätten till tekniska hjälpmedel (*yrkande 5*),

dels om ökad konkurrens på hjälpmedelsområdet (*yrkande 8*). Motionärerna anser att en del av problemen med hjälpmedelsförsörjningen beror på att både landsting och kommun är inblandade och att man på sina håll bygger upp parallella organisationer. Motionärerna betonar att kommuner och landsting har ett gemensamt ansvar och att de måste bygga upp en organisation som garanterar att den enskilde får den hjälp som han eller hon behöver i form av rådgivning, utprovning och anpassning av hjälpmedel. De pekar också på att väntetiderna i många fall är oacceptabelt långa, vilket leder till en onödig inskränkning för den enskilde i möjligheterna att leva ett självständigt liv. Motionärerna anser därför att vårdgarantin bör utökas till att omfatta tekniska hjälpmedel som är medicinskt motiverade. Den som är i behov av hjälpmedel skall få snabb hjälp och komplicerade hjälpmedel senast inom tre månader. Vidare anför motionärerna att en ökad konkurrens på hjälpmedelsområdet skulle kunna vara ett sätt att höja kvaliteten och kapa köerna. Vidare yrkas att datorer skall ingå i den s.k. hjälpmedelsförteckningen (*yrkande 9*). Motionärerna anför att datatekniken ger möjligheter, inte minst för barn med funktionsnedsättning. Barns ohämmade nyfikenhet gör att de ofta har lättare än vuxna att ta till sig ny teknik. På många håll i landet ingår, av kostnadsskäl, inte datorer i den s.k. hjälpmedelsförteckningen, vilket innebär att funktionshindrade inte kan få en dator som individuellt hjälpmedel. Motionärerna avvisar en sådan restriktiv hållning, då datorer kan vara ett ovärderligt hjälpmedel vid många olika funktionshinder.

I *motion So310 av Thomas Julin m.fl.* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett högkostnadsskydd för hjälpmedel (*yrkande 5*). För många människor med funktionshinder är avgifterna för hemtjänst, färdtjänst, hjälpmedel, ledsagarservice tillsammans med utgifter för läkemedel och sjukvård orimligt höga. Motionärerna anser att det behövs en samordnad översyn av kostnader för att få en helhetssyn av de funktionshindrades kostnader. Ett högkostnadsskydd bör införas även för hjälpmedel.

Bakgrund och tidigare behandling

Utskottet behandlade motionsyrkanden om hjälpmedel i *betänkande 1997/98:SoU16* (s. 15 f.). Utskottet vidhöll då sin tidigare uppfattning att försöksverksamheten kring hjälpmedelsverksamheten i Skåne borde fullföljas innan ställning tas i fråga om införande av en s.k. hjälpmedelsgaranti liksom frågan om finansiering av en sådan. Utskottet underströk samtidigt att enkla hjälpmedel för personer med funktionshinder även i fortsättningen måste tillhandahållas.

Utskottet ansåg det angeläget att barn får möjligheter att utvecklas efter sina förutsättningar. Den då pågående försöksverksamheten vid Handikappinstitutet med utveckling av bl.a. hjälpmedel för lek och fritid är därför angelägen. Utskottet ansåg att utvärderingen av verksamheten borde avvaktas.

Vad gällde frågan om IT-hjälpmedel och tillgängligheten inom IT-området ville utskottet inte föregripa regeringens beredning av Handikappinstitutets förslag till program för funktionshindrade och äldre.

De då aktuella motionerna avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (rskr. 154).

Enligt uppgift från *Socialstyrelsen* är redovisningen av försöksverksamheten i Skåne försenad. Slutredovisningen kommer att lämnas till Socialstyrelsen senast den 1 maj 1999.

I *proposition 1997/98:113 Nationell handlingsplan för äldrepolitiken* uttalade regeringen att den avsåg att aktivt medverka till genomförandet av Handikappinstitutets IT-program.

Av ett pressmeddelande från Socialdepartementet i juni 1998 framgår att regeringen avser att bidra till finansieringen av programmet med 60 miljoner kronor under tre år. Tre områden kommer att stödjas:

- en utbildningssatsning och försöksverksamhet för att stimulera funktionshindrades kunskap om och användning av IT
- ett brett upplagt program för att stödja projekt som skall bidra till utveckling och förnyelse av IT-användningen inom olika samhällssektorer
- en informationskampanj för att öka medvetenheten om betydelsen av IT för funktionshindrade och äldre. Målgruppen är främst beslutsfattare men också allmänhet.

Hjälpmedelsinstitutet (som ändrat namn från Handikappinstitutet den 1 januari 1999) har fått ytterligare stöd från Allmänna arvsfonden för år 1999 för att föra ut erfarenheterna från försöksverksamheten med utveckling av fritidshjälpmedel till de län som ännu inte byggt upp pooler med fritidshjälpmedel. Försöksverksamheten har lett till en ökad tillgång till och större kunskap om fritidshjälpmedel.

I *Funkis – funktionshindrade elever i skolan (SOU 1998:66)* föreslås att upphovsrättslagen snarast ses över bl.a. för att kunna anpassa läromedel i ny teknik för funktionshindrade. En sådan översyn bör leda till att talböcker för synskadade kan framställas även om ett läromedel getts ut som kassettbok.

Inom EU är ett direktiv under utarbetande om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätten och närstående rättigheter i informationssamhället. Utskottet har inhämtat från Justitiedepartementet att i samband med implementeringen av detta direktiv kommer Funkisutredningens förslag att beaktas.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att rapporten angående försöksverksamheten kring hjälpmedelsverksamheten i Skåne kommer att redovisas till Socialstyrelsen senast den 1 maj i år. Utskottet anser att erfarenheterna från försöksverksamheten bör inväntas innan ställning tas i fråga om införande av en s.k. hjälpmedelsgaranti liksom frågan om en finansiering av en sådan. Motionerna So455 (c) yrkande 2, So456 (m) yrkande 5 och So465 (fp) yrkandena 5, 8 och 9 avstyrks därmed.

Även motion So249 (m) avstyrks.

Utskottet är inte heller berett att nu tillstyrka införandet av ett högkostnadsskydd för hjälpmedel. Motion So310 (mp) yrkande 5 avstyrks därmed.

Hjälpmedelsinstitutets projektverksamhet med hjälpmedel för lek och fritid har varit framgångsrik. Försöksverksamheten har lett till en ökad tillgång till och större kunskap om fritidshjälpmedel. Allmänna arvsfonden stöder projektet ytterligare ett år för att föra ut erfarenheterna till de län som inte infört pooler med fritidshjälpmedel. Utskottet ser mycket positivt på denna utveckling. Något initiativ med anledning av motion So376 (kd) yrkande 19 behövs inte.

Regeringen har fattat beslut om att avsätta resurser för att genomföra dåvarande Handikappinstitutets, nuvarande Hjälpmedelsinstitutets, förslag till IT-satsning för att stimulera funktionshindrades kunskap om och användning av IT. Utskottet anser att motionerna So455 (c) yrkande 10, So456 (m) yrkandena 3 och 4 och T803 (v) yrkandena 3–5 därmed i huvudsak är tillgodosedda. Motionerna avstyrks.

Psykiatrireformen

Motioner

I *motion So456 av Ulf Kristersson m.fl. (m)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de psykiskt funktionshindrade (*yrkande 6*). Motionärerna anser det uppenbart att de förändringar som har skett genom bl.a. den s.k. psykiatrireformen inte har fungerat tillfredsställande. Detta syns i allt fler uteliggare och missbrukare. Mot den bakgrunden anser motionärerna att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att även de psykiskt sjuka omfattas av personkretsen enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Möjligheten för psykiskt funktionshindrade att få rätt till en personlig assistent innebär en bättre omsorg för denna glömda handikappgrupp. Ur samhällsekonomisk synpunkt är det viktigt att de sociala förhållandena fungerar tillfredsställande för denna grupp. Om så inte sker återkommer ofta dessa personer som ännu tyngre vårdfall i den slutna vården och drar då allt högre kostnader för samhället i stort.

I *motion So260 av Ingrid Burman m.fl. (v)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att förverkliga intentionerna i psykiatrireformen (*yrkande 1*) och om det allvarliga i att pengar ämnade att stimulera verksamheter inte har använts (*yrkande 2*). Psykiatrireformen trädde i kraft den 1 januari 1995. I dag finns det ett delat huvudmannaskap i vården av de psykiskt funktionshindrade mellan socialtjänsten och sjukvården, mellan kommuner och landsting, som skapar problem, anför motionärerna. Några av de insatser det brister med är adekvata behovsanpassade boendeformer, stöd i boendet och möjligheter till daglig sysselsättning. Det gäller också att skapa mobila former för att få ut de psykiatriska vårdresurserna i samhället, där de psykiskt funktionshindrade numera finns i stor utsträckning. I budgetpropositionen redovisas att en hel del av de stimulansmedel som beviljats ännu inte omsatts i konkreta verksamheter riktade till målgruppen. Motionärerna anser att regeringen bör verka för att nödvändiga utbildningsinsatser och stimulansåtgärder sätts in

för att förverkliga intentionerna i reformen. Vidare bör en utvidgad tillsyn av verksamheten även för denna målgrupp komma till stånd.

I *motion So446 av Alf Svensson m.fl. (kd)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om psykiskt sjuka (*yrkande 1*). Motionärerna anser att många psykiskt sjuka har en mycket svår situation. De understryker att ansvaret för den enskildes vårdbehov måste bli tydligt. Innehållet i vården och inte minst sättet man blir bemött på är särskilt viktigt för psykiskt sjuka och är en förutsättning för ett bra behandlingsresultat. Fortsatt otydlighet om var ansvaret för behandlingen ligger kan få mycket allvarliga konsekvenser särskilt för dem som inte har förmågan att föra sin egen talan och kanske saknar närstående som kan agera. Enligt uppgift är cirka en tredjedel av alla uteliggare psykiskt sjuka. För dessa spelar frivilliginsatserna en mycket stor roll. Det är därför hög tid att regeringen visar uppskattning för de ideella organisationernas oersättliga insatser, anför motionärerna. Det är också av största vikt att kommunsektorn i större utsträckning uppmärksammas på de stora och starkt eftersatta behov som de psykiskt sjuka har och inom sin totala ram avsätter mer resurser till denna vård. Motionärerna understryker att för många psykiskt sjuka är det olämpligt att enbart vårdas i öppna vårdformer. Därför måste också behovet av slutna vårdplatser tillgodoses.

I *motion So376 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* yrkas att riksdagen beslutar göra ett tillägg i 9 a § första stycket LSS med lydelsen ”hjälp med aktivering och motivation” bland där nämnda exempel på grundläggande behov för att säkerställa psykiskt funktionshindrades rätt till assistans (*yrkande 10*). Motionärerna konstaterar att de psykiskt funktionshindrade till stora delar hamnar utanför LSS. I proposition 1995/96:146 lades förslag fram till ändringar i LSS och LASS. Bl.a. föreslogs det tillägget till LSS att personlig assistans endast skulle omfatta praktisk hjälp. Denna inskränkning skulle drabba i första hand psykiskt funktionshindrade. Riksdagen godtog dock inte förslaget i denna del. Propositionens uttalanden om praktisk hjälp har dock enligt motionärerna på flera håll påverkat handläggningen. Riksdagens uttalande har således inte slagit igenom så som man kunde förvänta sig. Motionärerna anser att för att riksdagens intentioner vid behandlingen av lagändringen 1996 skall uppmärksammas i tillämpningen bör ”hjälp med aktivering och motivation” införas i 9 a § första stycket LSS bland nämnda exempel på grundläggande behov.

I *motion So349 av Ragnwi Marcelind och Chatrine Pålsson (båda kd)* begärs tillkännagivanden dels om att påskynda kommunernas arbete för att genomföra psykiatrireformens intentioner (*yrkande 1*), dels om att en genomgripande översyn bör ske av hur avsatta projektmedel kommit de psykiskt sjuka till del (*yrkande 2*), dels om kommunernas åligganden när det gäller att skapa meningsfull sysselsättning för de psykiskt sjuka (*yrkande 3, delvis*) och dels om att antalet slutenvårdsplatser inom psykiatrin skall motsvara behoven (*yrkande 4*). Motionärerna pekar på att psykiatrireformen blev försenad under de första åren bl.a. därför att den ekonomiska överenskommelser mellan kommuner och landsting drog ut på tiden. Motionärerna anser att det nu

finns behov av att ytterligare utveckla samverkan mellan kommunernas socialtjänst och landstingens psykiatrivård liksom med försäkringskassan, arbetsmarknadsmyndigheten och primärvården. Socialtjänstens och psykiatriens uppgift är att stödja varandra i arbetet med att skapa behandlingsmetoder och arbetssätt som ger reformens målgrupp möjlighet till ett meningsfullt liv. Det är viktigt att komma ihåg att psykiskt funktionshindrade personer har mycket varierande behov inte bara sinsemellan utan också över tiden hos en och samma person. Därför måste man återkommande ompröva både diagnos och behandling, anför det. Den inventering som nu görs i allt fler kommuner bekräftar det stora behovet av stödsatser inom framför allt områden som arbete, daglig sysselsättning, sociala kontakter och fritid. Socialstyrelsens utvärdering visar att det finns en stor oro i vissa verksamheter som finansierats med stimulansmedel att deras existens hotas när medlen försvinner. Utvärderingen visar också att många som bedöms som medicinskt färdigbehandlade i psykiatrisk slutenvård behöver fortsatta vårdinsatser från öppenvårdspsykiatri och primärvården samtidigt som sociala insatser ges från socialtjänsten. En del av de patienter som skrivs ut har dock inget socialt skyddsnät. Både sjukdomen och den olyckliga sociala situationen leder till att många av dessa människor blir mycket ensamma. Undersökningar visar att många av våra uteliggare är en konsekvens av psykadelreformen, anför motionärerna.

I *motion So467 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om psykiatri (yrkande 15). Psykiatireformen innebär att alltfler psykiskt sjuka personer numera bor utanför institutionerna och får sin vård på hemorten. För att detta skall fungera väl måste vården och servicen samordnas mellan de olika vårdgivarna och anpassas till patientens behov, anför motionärerna. Kommunerna skall tillgodose behovet av service, sysselsättning, stöd och vård men inte nödvändigtvis själva producera dessa insatser. De skall också se till att den psykiskt störde får ett ombud som kan tillvarata dennes rättigheter. Motionärerna vill nu gå vidare genom att uppmärksamma fler problem inom psykiatri. De vill föreslå en utredning som ser över patientens behov av rätt diagnostik på ett tidigt stadium. Denna utredning skulle också kunna se över behovet av en rättighetslagstiftning liknande den för människor med funktionshinder, LSS och LASS, även för vissa kategorier av människor med psykiska sjukdomar. Slutligen tar de upp vikten av att vårdpersonalen inom psykiatri är väl förtrogen med de psykiska problem som olika invandrargrupper kan förete, mot bakgrund av vad de tidigare upplevt i livet. Kunskap om följdverkningar av tortyr bör också uppmärksammas.

I *motion So465 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om mobila team som skall stödja människor med funktionshinder (yrkande 19). Motionärerna anser att boende i egna bostäder underlättas om en del av de utvecklingspengar som Socialstyrelsen avsatt med anledning av psykiatireformen används för att utveckla s.k. rörliga team. De rörliga teamen kan ingripa för att bl.a. lugna personer som fått ångestattacker. Tidiga ingripanden förhindrar onödiga vräkningar och oro hos grannar. De mobila teamen kan nå männi-

Bakgrund och tidigare behandling

Utskottet har i *betänkande 1997/98:SoU12* behandlat den psykiatriska vården. Utskottet anförde då att den s.k. psykiatrireformen inneburit att de psykiskt störda som grupp fått större uppmärksamhet. Deras behov har synliggjorts i landsting och kommuner liksom i samhället i övrigt. I Socialstyrelsens årsrapport 1997 konstateras att det i samtliga landsting och kommuner pågår ett intensivt arbete för att genomföra reformen. Genomförandet var dock kraftigt försenat. Utskottet anförde mot bakgrund av detta att det var mycket angeläget att regeringen noga följer utvecklingen av de psykiskt stördas situation och återkommer till riksdagen om syftet med reformen inte uppnås. Utskottet ansåg det nödvändigt att de kommuner som ännu inte gjort systematiska inventeringar av de psykiskt stördas behov snarast gör det. Något tillkännagivande till regeringen behövdes dock inte. Motionerna avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (rskr. 183).

I *budgetproposition 1998/99:1* redovisade regeringen att psykiatrireformens huvuduppgift var att föreslå åtgärder som förbättrar psykiskt funktionshindrade personers livsvillkor och livskvalitet. Regeringen ansåg att det fanns ett fortsatt behov av att utveckla samverkan mellan socialtjänst, psykiatrisk öppenvård och primärvård. Andra parter, som t.ex. försäkringskassan och arbetsförmedlingen, har även de stor betydelse i sammanhanget. Det behövs också åtgärder för att LSS-insatser i ökad utsträckning skall komma psykiskt funktionshindrade till godo, anfördes det.

I budgetpropositionen föreslog regeringen ett nytt anslag för utvecklingsmedel till åtgärder för hemlösa. Regeringen bedömde att situationen för hemlösa hade försvårats. Oron för att fler personer med psykiska funktionshinder återfinns bland de hemlösa har återkommit i flera senare undersökningar och också understrukits av de ideella organisationerna, anförde regeringen. Den avsåg därför att ge Socialstyrelsen i uppdrag att göra en uppföljning av rapporten *Bostadslösas situation i Sverige* i syfte att få en aktuell kunskap om situationen för gruppen hemlösa, omfattningen av hemlösheten samt vilka insatser som görs för hemlösa och hushåll med svag ställning på bostadsmarknaden. Utvecklingsmedlen föreslogs användas för att utveckla och pröva olika stödformer, finna metoder för lokala inventeringar och uppsökande verksamhet. Storstädernas särskilda problematik borde härvid beaktas. Stöd föreslogs ges till kommuner och ideella organisationer efter ansökan.

Utskottet tillstyrkte medlen i *betänkande 1998/99:SoU1* och anförde bl.a. följande (s. 53):

Utskottet har vid flera tillfällen uttryckt oro över de hemlösas situation. Utskottet noterar med tillfredsställelse att medel har avsatts ur Allmänna arvsfonden och att regeringen nu också föreslår ett särskilt anslag för utvecklingsinsatser för åtgärder för hemlösa. Det är också mycket angeläget att Socialstyrelsen får i uppdrag att göra en ny kartläggning av situationen för de

hemlösa. Utskottet delar uppfattningen i motion So259 (v) att slutmålet måste vara att människor skall kunna få egna bostäder. En lösning på hemlöshetsproblemen förutsätter ett brett spektrum av initiativ och en bred förankring. Utskottet anser därför att medlen bör disponeras av regeringen. De initiativ som tas skall ske inom ramen för en bredare politisk samverkan. För att säkerställa att angelägna projekt kommer till stånd bör den statliga andelen av finansieringen kunna överstiga 50 %. Vad utskottet anför med anledning av motionerna So259 (v) och So330 (s) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet tillstyrker den föreslagna medelstillelsen.

Riksdagen följde utskottet (rskr. 104).

Socialstyrelsen har redovisat utvecklingen av psykiatrireformen i rapporten *Reformens första tusen dagar. Årsrapport för psykiatrireformen 1998 (Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 1998:4)*. Styrelsen anför bl.a. följande (se sammanfattningen). Utvärdering syftar till att beskriva vad som finns och vad som saknas för att visionen om en bättre tillvaro för personer med psykiska funktionshinder skall kunna förverkligas. Styrelsen konstaterar att ett stort antal sociala projektverksamheter har startat. Modellen med stimulansmedel kopplade till krav på samverkan och gemensam projektplanering har fungerat väl, men bristen på långsiktig finansiering utgör ett stort problem för många projekt. För närvarande har ca 85 % av kommunerna genomfört eller håller på att genomföra inventeringar av målgruppen. Det samlade resultatet visar att målgruppen för psykiatrireformen utgörs av ca 40 000–46 000 personer. Inventeringarna bekräftar det stora behovet av stödinsatser inom framför allt områden som arbete, daglig sysselsättning, sociala kontakter och fritid.

Psykiskt funktionshindrade personer behöver ett flexibelt, individuellt och icke tidsbundet personalstöd som snabbt kan mobiliseras när akuta behov uppstår, anför styrelsen. Stödet bör inte enbart vara knutet till boendet utan också till socialt utåtriktade aktiviteter. Särskilda satsningar på att utveckla ett brett och förebyggande personalstöd är mycket angeläget. Detta blir tydligt när det gäller vräkningar. Risken för en psykiskt funktionshindrad person att hamna i en sådan situation att vräkning blir aktuell är högre än för andra. Utvärderingen visar också att:

- socialtjänsten på flera håll avsätter särskilda resurser för boendestöd i form av s.k. mobila team, ofta tillsammans med psykiatrin. Det är en positiv utveckling, men hittills är omfattningen otillräcklig,
- ökade kunskaper och lokalt utvecklingsarbete behövs kring personer som vräks och blir hemlösa. Det gäller särskilt gruppen psykiskt störda missbrukare,
- personer som i dag skrivs ut som medicinskt färdigbehandlade är färre, betydligt yngre och har mer omfattande och sammansatta behov än under reformens första år. Dessa personer är dock inte representativa för psykiatrireformens hela målgrupp.

Målgruppen behöver stöd till en meningsfull sysselsättning och inte bara till arbete och yrkesinriktad rehabilitering. Det är inom detta område som bristen på resurser och nytänkande framstår som allra tydligast, anför Socialstyrelsen. Stöd till arbete och yrkesinriktad rehabilitering är viktigt för mål-

gruppen men för många är det allra viktigaste att ha något meningsfullt att göra under dagen. Styrelsen anser att socialtjänstlagen inte ger kommunerna tillräckligt klart uttalat ansvar inom detta område. LSS ger med nuvarande utformning inte psykiskt funktionshindrade personer rätt till insatsen ”daglig verksamhet”. Vidare står personer med psykiska funktionshinder i princip utanför LSS. Rehabiliteringsinsatserna har ofta en uttalad yrkesinriktad karaktär och är för kortvariga, vilket medför att de inte har någon egentlig aktualitet för stora delar av psykiatrireformens målgrupp.

Styrelsen anser att en fortsatt utveckling av anhörigstödet behövs.

Styrelsen anser vidare att det finns ett fortsatt stort behov av att utveckla samverkan mellan främst socialtjänst och psykiatri men också med primärvården. Samarbetet präglas fortfarande till viss del av intressemotsättningar både på ett strukturellt och ett kulturellt plan. Kommunernas och landstingens ansvar för psykiatrisk vård och socialt stöd har förtydligats genom reformen, men det finns områden där oklarheter kvarstår. Framför allt finns svårigheter vad gäller samverkan kring medicinskt färdigbehandlade personer med omfattande behov av både stöd från socialtjänsten och insatser från den psykiatriska öppenvården.

Socialstyrelsen anser att reformens framgång kommer att avgöras av om socialtjänsten och psykiatrin stöder varandra utifrån sina kunskapsområden. En ny roll för den specialiserade psykiatrin måste utvecklas som en följd av reformen där den, utöver direkta individuella vårdinsatser, skall ge konsultation och utbildning till socialtjänsten och andra berörda. Även psykiatris förhållande till primärvården blir framdeles viktigt att diskutera. Uppföljningen har också visat på ett stort behov av kompetens- och kunskapsutveckling framför allt inom socialtjänsten.

Socialstyrelsens slutrapport kommer att avlämnas i maj 1999.

Regeringen har inom ramen för psykiatrireformen avsatt 24 miljoner kronor under en treårsperiod till försöksverksamhet med personliga ombud. Socialstyrelsen har nyligen redovisat resultatet av försöksverksamheten i rapporten om *Personligt ombud för psykiskt funktionshindrade personer (Psykiatriuppföljningen 1999:3)*. Styrelsen gör bedömningen att funktionen personligt ombud kan vara ett värdefullt instrument för psykiskt funktionshindrade personer att få bättre service och vård. Huvudinriktningen bör främst vara att företräda den enskilde och samordna insatserna, anför styrelsen. Utvärderingen visar klara effektiviseringar och samordningsvinster. De psykiskt funktionshindrade personerna själva uppger att de fått en bättre vård- och stödsituation jämfört med tidigare. De är mycket nöjda med de personliga ombuden. Som väsentliga arbetsuppgifter för de personliga ombuden nämns att samordna insatser för den enskilde, att hjälpa till i kontakter med myndigheter, att bistå med upprättandet av en individuell vård- och serviceplan, att kartlägga vård- och servicebehov, att arbeta uppsökande och att se till att den enskilde får del av den vård som han eller hon har rätt till.

Regeringen lämnade i augusti 1998 ett uppdrag till Riksförsäkringsverket (RFV) att utvärdera rehabilitering för psykiskt funktionshindrade. RFV skall analysera i vilken omfattning psykiskt funktionshindrade har fått del av rehabiliteringsinsatser i förhållande till andra grupper. Verket skall även

redovisa sina erfarenheter av de olika rehabiliteringsinsatser som genomförts för psykiskt funktionshindrade. Slutligen skall RFV redovisa hur försäkringskassornas samordningsansvar i praktiken fungerar när det gäller verksamhet för psykiskt funktionshindrade. Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 1999.

En parlamentarisk kommitté har nyligen tillkallats med uppgift att i dialog med berörda myndigheter, organisationer och andra föreslå och initiera åtgärder som syftar till att på så väl kort som lång sikt utveckla ett bättre stöd för de hemlösa och förhindra att hemlöshet uppstår. Utgångspunkten för kommitténs arbete skall vara en analys för att identifiera problem och orsaker till hemlöshet. Kommittén skall i sitt arbete uppmärksamma bra exempel på boende- och stödformer för hemlösa och se till att erfarenheterna kan spridas till ansvariga huvudmän. Det behövs olika stödformer bl.a. i syfte att hjälpa psykiskt funktionshindrade att klara ett eget boende. Kommittén skall vidare lämna underlag och förslag för regeringens ställningstagande till fördelning av projektmedel (dir. 1998:108).

I 1999 års ekonomiska vårproposition (1998/99:100) föreslås att fr.o.m. år 2000 90 miljoner kronor årligen avsätts inom ramen för utgiftsområde 9 för införande av personliga ombud för psykiskt funktionshindrade.

Utskottets bedömning

Psykiatrireformen försenades starkt i inledningskedet. Utskottet kan nu konstatera att ett stort antal sociala projektverksamheter startat och att 85 % av kommunerna genomfört eller håller på att genomföra inventeringar av målgruppen. Socialstyrelsens senaste årsrapport bekräftar det stora behovet av stödinsatser inom framför allt områden som arbete, daglig sysselsättning, sociala kontakter och fritid. Psykiskt funktionshindrade behöver ett flexibelt, individuellt och icke tidsbundet personalstöd som snabbt kan mobiliseras när akuta behov uppstår. Styrelsen pekar också på att reformens framgång kommer att avgöras av om socialtjänsten och psykiatrin stöder varandra utifrån sina kunskapsområden.

Flera motionärer tar upp viktiga frågor kring psykiatrireformens intentioner. Utskottet välkomnar därför regeringens förslag om att avsätta medel för införande av personliga ombud för psykiskt funktionshindrade. Det personliga ombudet skall företräda den enskilde och samordna insatserna från olika samhällsorgan. Uppgiften kan vara att hjälpa till i kontakter med myndigheter, att bistå med upprättande av en individuell vård- och serviceplan, att kartlägga vård- och servicebehov, att arbeta uppsökande och att se till att den enskilde får del av den vård som han eller hon har rätt till. Utskottet har tidigare tillstyrkt utvecklingsmedel till åtgärder för hemlösa. I det sammanhanget betonade utskottet också de värdefulla insatser som frivilligorganisationerna gör för att stödja och hjälpa de hemlösa. Utskottet vidhåller att nya metoder och arbetssätt behöver utvecklas när det gäller stöd till hemlösa.

Socialstyrelsen fortsätter att följa upp psykiatrireformen. Slutrapporten kommer senare denna vår. Utskottet utgår från att regeringen noga följer utvecklingen och återkommer till riksdagen om det behövs. Något initiativ

från riksdagens sida behövs inte nu. Motionerna So260 (v), So349 (kd) yrkandena 1 och 2, 3 (delvis) och 4, So376 (kd) yrkande 10, So446 (kd) yrkande 1, So456 (m) yrkande 6, So465 (fp) yrkande 19 och So467 (fp) yrkande 15, som i viss mån är tillgodosedda bl.a. med regeringens förslag i vårpropositionen, avstyrks.

Daglig verksamhet

I *motion So385 av Ulla Hoffmann m.fl. (v)* yrkas att riksdagen begär att regeringen för kommunerna klarlägger vad som menas med daglig verksamhet för funktionshindrade (*yrkande 1*). Vidare yrkas att riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om hur kommunerna skall ersätta funktionshindrade för det arbete de utför i kommunal regi (*yrkande 2*). Motionärerna anser att den lagstadgade rätten till daglig verksamhet är viktig för många människor med funktionshinder. Att gå till ett dagligt arbete där man känner att man utträttar något meningsfullt för andra människor eller för samhället är ett lika stort behov hos människor med som utan funktionshinder. De som deltar i daglig verksamhet är dock inte avlönade i vanlig mening utan får sin försörjning genom förtidspension/sjukbidrag och rehabiliteringsersättning. En viktig komponent i arbetets sociala dimension är dock att få lön för det arbete man utträttar. Funktionshindrade som placeras i daglig verksamhet kan utifrån sin förmåga aktivt bidra till samhället med sina arbetsinsatser och borde rimligen få betalt för detta, anför motionärerna. De anser därför att kommunerna bör ersätta de funktionshindrade, utöver det bistånd de erhåller, för det arbete de utför med någon form av stimulansbidrag.

I *motion So349 av Ragnwi Marcelind och Chatrine Pålsson (båda kd)* begärs tillkännagivande om kommunernas åliggande när det gäller att skapa meningsfull sysselsättning för de psykiskt sjuka (*yrkande 3, delvis*). Motionärerna hänvisar till att inventeringen som nu görs i allt fler kommuner bekräftar det stora behovet av stödinsatser inom framför allt områden som arbete, daglig sysselsättning, sociala kontakter och fritid.

I *proposition 1992/93:159 om stöd och service till vissa funktionshindrade* föreslogs att personer som tillhörde omsorgslagens dåvarande personkrets skulle ha rätt till daglig verksamhet enligt den nya lagen. Att ha ett arbete är av mycket väsentlig betydelse för alla människors livskvalitet och delaktighet i samhällslivet, anfördes det i propositionen. Det är främst genom arbete som vuxna personer kan tillförsäkras en god materiell försörjning. Arbetet gäller emellertid inte bara materiell välfärd. Det svarar också mot grundläggande mänskliga behov av gemenskap, utveckling och en meningsfull tillvaro. Den svenska arbetsmarknadspolitiken bygger på målsättningen arbete åt alla. Det innebär i grunden, framhölls det i propositionen, att alla människor skall ha rätt till arbete oberoende av individuella skillnader i förutsättningar, förväntningar och behov av stödinsatser. Det innebär också att samhället på olika sätt skall medverka till att skapa arbetsmöjligheter för den enskilde. Huvudansvaret för arbetsmarknadspolitiken åvilar staten och arbetsmarknadsmyndigheterna.

I propositionen framhölls också att kommunerna genom socialtjänsten har ett ansvar för att medverka till att enskilda får en meningsfull sysselsättning. Till socialtjänstens allmänna mål hör att främja människors aktiva deltagande i samhällslivet. En central uppgift för kommunerna är att främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning. I många kommuner bedrivs också, inom socialtjänstens ram, särskild sysselsättningsverksamhet för personer med funktionshinder.

I propositionen anfördes att den dagliga verksamheten borde kunna innehålla såväl aktiviteter med habiliterande inriktning som mer produktionsinriktade uppgifter. Verksamheten borde ha till syfte att bidra till den personliga utvecklingen och främja delaktighet i samhället. Ett övergripande mål borde vara att på kortare eller längre sikt utveckla den enskildes möjlighet till arbete. Slutligen anfördes att huvudmännena i likhet med vad som redan gjordes borde utbetala någon form av ersättning till den enskilde för att medverka i daglig verksamhet.

Enligt Socialstyrelsens statistik, *Socialtjänsten 1998:6*, deltog 19 072 personer i daglig verksamhet enligt LSS den 1 januari 1998. Omfattningen av daglig verksamhet enligt socialtjänstlagen finns inga säkra statistikuppgifter på. I Socialstyrelsens årsrapport för psykiatrireformen 1998 redovisas att en mycket stor andel av psykiatrireformens målgrupp saknar arbete eller någon annan meningsfull sysselsättning.

Enligt uppgift från *Svenska Kommunförbundet* utbetalar flertalet kommuner någon form av ersättning till dem som deltar i daglig verksamhet. Utgångspunkten är ofta den rekommendation som Landstingsförbundet gav ut år 1989 angående habiliteringsersättning inom omsorgerna. Habiliteringsersättningen rekommenderades att utbetalas med 0,1 % av basbeloppet för heldag och 0,07 % av basbeloppet för halvdag. Ersättningen skulle inte utgå vid semester och sjukdom. Det upplystes om att Riksskatteverket i skrivelse den 13 februari 1974 till Landstingsförbundet har jämställt habiliteringsersättning med sådan ersättning som enligt kommunallagen är undantagen från skatteplikt. Ersättningen föreslogs utbetalas direkt till den utvecklingsstörde.

Utskottets bedömning

Enligt LSS 1 § har personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd liksom personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder eller hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom rätt till daglig verksamhet. Psykiskt störda omfattas inte av rätten till daglig verksamhet enligt LSS. Kommunerna har dock ett ansvar i enlighet med socialtjänstlagen 21 § att medverka till en meningsfull sysselsättning för människor med funktionshinder. En del kommuner har också, enligt Socialstyrelsens årsrapport, utvecklat olika verksamheter. Ofta är arbetsträning och fritidssysselsättningar förlagda till samma lokaler, varför gränsdragningar mellan verksamheterna kan vara svåra.

Socialstyrelsen pekar i sin senaste årsrapport om psykiatrireformen på att personer med psykiska funktionshinder behöver stöd till en meningsfull sysselsättning och inte bara till arbete och yrkesinriktad rehabilitering. Stödet

till arbete och yrkesinriktad rehabilitering är viktigt men för många är det allra viktigaste att ha något meningsfullt att göra under dagen, anför styrelsen (se redovisningen tidigare på s. 23–24). Detta tyder, enligt utskottets mening, på att det behövs verksamheter med olika inriktning för att tillgodose de olika behov som enskilda människor har. Utskottet utgår från att regeringen följer frågan.

Utskottet konstaterar att de flesta kommuner betalar någon form av ersättning eller stimulansbidrag till dem som deltar i daglig verksamhet. Utskottet anser att motionerna So349 (kd) yrkande 3 delvis och So385 (v) därmed i huvudsak är tillgodosedda. Motionerna avstyrks.

Råd och stöd

I *motion So465 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* yrkas att riksdagen beslutar om en ändring av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade i enlighet med vad i motionen anförts om ett förtydligande av avsikten med insatsen råd och stöd enligt LSS (*yrkande 4*). Enligt ett par domar i Regeringsrätten (den 3 juli 1997) konstateras att habiliterande och rehabiliterande insatser inte kan beviljas som råd och stöd enligt LSS. I praktiken innebär detta, enligt motionärerna, att råd och stöd enligt LSS saknar innehåll. De anser det nu angeläget att det görs ett klargörande av riksdagens avsikt med insatsen råd och stöd enligt LSS genom ett förtydligande av lagtexten.

Utskottet behandlade frågan om råd och stöd senast i *betänkande 1997/98:SoU16* (för en närmare beskrivning se s. 12–15). Utskottet gjorde följande bedömning (s. 15):

Regeringsrätten har i tre domar gjort bedömningen att den begärda tecken-språksutbildningen får anses ingå i den habilitering som landstingen har ansvar för. I ett fall har Regeringsrätten gjort bedömningen att begärda logopedinsatser i det aktuella fallet var att betrakta som habilitering. Regeringsrätten har vidare gjort bedömningen att habiliteringsåtgärder inte ryms inom råd och stöd enligt LSS. Socialstyrelsen har bl.a. med anledning av dessa domar anført att insatsen råd och stöd i lagen bör benämnas expertstöd. Socialstyrelsen har vidare i sin uppföljning konstaterat att handikappreformen behöver ytterligare tid för att slå igenom och bedömer att de samlade effekterna blir synliga först efter flera år. Styrelsen anser därför att återkommande uppföljningar bör göras.

Utskottet delar uppfattningen att handikappreformen måste ges ytterligare tid för att utvecklas. Det är angeläget att utvecklingen noga följs och att regeringen överväger behovet av förtydliganden i lagstiftningen.

Utskottet redovisade vidare de insatser som gjorts för att komma till rätta med bristen på teckenspråkstolkare. Mot bakgrund av det redovisade avstyrktes de aktuella motionerna. Riksdagen följde utskottet (rskr. 154).

Utredningen om bemötande av personer med funktionshinder föreslår i sitt *slutbetänkande Lindqvists nia (SOU 1999:21)* att regeringen bör göra ett förtydligande av lagstiftningen när det gäller 9 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Utgångspunkten bör vara att

återställa det ursprungliga syftet med insatsen, anför utredaren. Motivet till att insatsen fördes in i LSS var att personer med funktionshinder och deras anhöriga har en så utsatt situation att deras tillgång till kompletterande särskilt expertstöd skall lagregleras. Härigenom skulle de tillförsäkras sådana kvalificerade insatser från flera kompetensområden som behövs för att underlätta det dagliga livet.

Utredaren pekar på att Regeringsrättens domar sommaren 1997 gällde fall där de enskilda begärt att få mer av en insats de redan får, men som de bedömde som otillräcklig. De har således begärt att få utnyttja råd och stöd som ett kvantitativt komplement till de insatser de fått enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Problemet som då uppkommit är vilka insatser som skall utgå som råd och stöd enligt LSS och vilka som enbart skall utgå med stöd av HSL. Regeringsrätten har konstaterat att gränsdragningen mellan LSS och HSL är otydlig men slår i dessa domar fast att habiliteringsåtgärder inte rymms inom insatsen råd och stöd.

Utredaren konstaterar vidare att diskussionen kring råd och stöd har gjort att det varit svårt för den enskilde att få information om insatsen, var den skall sökas och vilket innehåll den har. Utredaren anser det också olyckligt att riksdagsbeslutet kan tolkas på så olika sätt och anser därför att konsekvenserna av riksdagens beslut i det här avseendet bör utredas med inriktning på att återställa det ursprungliga syftet med råd och stöd.

Betänkandet remissbehandlas för närvarande. Remisstiden går ut den 30 juni 1999.

Utskottets bedömning

Utredningen om bemötande av personer med funktionshinder har föreslagit att lagstiftningen skall förtydligas vad gäller råd och stöd. Utskottet anser att beredningen av utredningens förslag bör avvaktas. Motion So465 (fp) yrkande 4 bör inte nu föranleda något initiativ från riksdagens sida. Motionen avstyrks därför.

Ekonomisk reglering mellan kommunerna

I *motion So319 av Cinnika Beiming och Sören Lekberg (s)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsekvenserna av 16 § LSS. Motionärerna konstaterar att många människor som omfattas av LSS har stora eller "udda" behov. Den egna kommunen kan inte alltid göra nödvändiga vårdinsatser. En placering i en annan kommun, på grund av att man där funnit en lämplig vårdgivare, innebär ändrad folkbokföring och därmed överfört betalningsansvar för den nya kommunen. Tyvärr resulterar detta i att kommuner inte kan samarbeta om att bygga ut nödvändiga gruppboheter inklusive daglig verksamhet av specialiserad karaktär. I vissa kommuner finns specialkompetens, som t.ex. ett femtontal läkepedagogiska och socialterapeutiska institut i Järna kommun del av Södertälje, resurscentret Mo Gård i Finspångs kommun liksom institut i Gnesta, Strängnäs, Trosa, Sävsjö, Sala, Jönköping m.fl. För närvarande betalar den placerande kommunen för de personer som vistas på dessa specialinstitutioner. Detta

betalningsansvar bygger dock bara på en rekommendation från Kommunförbundet. Motionärerna anser att det nu krävs en översyn som bör ta fasta på att kommunerna skall kunna samverka kring gemensamma resurser. Kommuner som ger specialiserad vård i offentlig regi måste kunna veta att kostnadsansvaret skall ligga kvar på den placerande kommunen även om vårdtagaren blir folkbokförd i den nya kommunen.

I betänkandet av Kommunala utjämningsutredningen *Kostnadsutjämnning för kommuner och landsting (SOU 1998:151)* anförs att skillnaderna mellan kommuner och mellan olika delar av landet i övertagna kostnader för LSS-verksamhet, liksom för antalet personer med LSS-insatser, är så stora att någon form av utjämnning behövs. Utredningen anser det dock inte möjligt att åstadkomma en utjämnning av kostnadsskillnaderna utan att denna måste baseras på av kommunerna beslutade insatser. Eftersom en påverkbarhet inte kan uteslutas bör en utjämnning för LSS-verksamhet inte ske inom ramen för utjämnningssystemet. En utjämnning för LSS-insatser föreslås i stället ske genom särskilda statsbidrag.

I *proposition 1989/99:89* om förändringar i utjämnningssystemet för kommuner och landsting gör regeringen bedömningen att skillnaderna i kostnads-hänseende mellan kommuner och mellan olika delar i landet för insatser för personer med funktionshinder liksom antalet personer som omfattas av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är så stora att någon form av utjämnning behövs. Utjämnningen bör dock inte ske inom ramen för utjämnningssystemet. Frågan om ett särskilt statsbidrag avseende verksamhet för personer med funktionshinder bereds vidare inom Regeringskansliet. Kostnaderna för ett statsbidrag bör finansieras genom en minskning av det generella statsbidraget till kommunerna.

Utskottets bedömning

Regeringen har nyligen redovisat att kommunernas kostnader för LSS-insatser bör utjämnas genom särskilda statsbidrag. Frågan bereds vidare inom Regeringskansliet. Utskottet anser att riksdagen inte bör föregripa regeringens kommande förslag på området. Motion So319 (s) avstyrks.

Bilstödet

Motioner

I *motion So217 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* begärs tillkännagivande om behovet av att förtydliga lagstiftningen gällande bilstödet till funktionshindrade. Motionären anser att Riksförsäkringsverkets allmänna råd 1996:6 om bilstöd bör ändras. Många försäkringskassor avslår, med hänvisning till RFV:s allmänna råd, begäran om anpassningsbidrag till extra utrustning som t.ex. automatisk växellåda, centrallås med fjärrstyrning och annan elektronik som behövs i förhållande till funktionsnedsättningen.

I *motion So291 av Karin Falkmer (m)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av bilstödet.

Reglerna för bilstöd tar inte hänsyn till om den sökande har behov av en större bil för att t.ex. kunna komma in i fordonet sittande i rullstol eller permobil, anför motionären. Hon anser att reglerna för stödet bör ses över så att stödet vid behovsprövningen även beräknas med hänsyn till merkostnaderna för inköp av en större bil av s.k. van-typ. En översyn bör också göras av reglerna så att automatisk växellåda och annan extrautrustning som är styrkt genom läkarintyg eller är förknippad med villkorskrav i körkort kan ingå i beräkningsgrunden för bilstödet.

I *motion So288 av Ingrid Burman m.fl. (v)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär att man i den översyn av bilstödet som nu pågår skall beakta vad i motionen anförts om funktionshinderkostnader, bilanpassning m.m. Motionärerna ansluter sig i allt väsentligt till de slutsatser som görs i SOU 1994:55 av Bilstödsutredningen. Motionärerna tar särskilt upp bedömningen av handikappets varaktighet, definition av väsentliga förflyttningssvårigheter och behovet av större och dyrare fordon för att kunna köra in i bilen med rullstol. Motionärerna anser att dessa slutsatser bör ligga till grund för den översyn av bilstödet som aviseras av regeringen och hemställer att riksdagen ger regeringen detta till känna.

I *motion So376 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* yrkas att riksdagen beslutar att göra en komplettering i 10 § förordningen (1988:890) om bilstöd så att lydelsen blir följande: ”Om det finns skäl från trafiksäkerhetssynpunkt, medicinsk synpunkt eller väsentligt ändrade förhållanden, får dock bidrag lämnas tidigare” (*yrkande 17*). Motionärerna konstaterar att efterfrågan på bilstödet är större än de resurser som för tillfället kan ställas till förfogande. Utan att förändra ramen på anslaget vill motionärerna dock komma med förslag till ändring av reglerna för bilstödet. I dag kan bilstöd endast lämnas om minst sju år förflutit sedan beslut fattades om att medge rätt till bidrag. Om det finns skäl från trafiksäkerhetssynpunkt eller medicinsk synpunkt får dock bidrag lämnas tidigare. Motionärerna vill ha ett tillägg om att även väsentligt ändrade förhållanden skall kunna ge grund för nytt bidrag. Detta exemplifieras med en förälder som beviljats bilstöd för ett barn med funktionshinder och som får ytterligare ett barn med funktionshinder och därför kan behöva en större bil eller ytterligare en bil på grund av detta barns behov. Motionärerna anser också att det kan vara svårt att motivera varför den som kan köra själv skall få förmån att få bilstöd för fritidsresor under det att den som har hjälp t.ex. av personlig assistent eller annan hjälpare inte får stöd i samma situation.

I *motion So465 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en hälsoekonomisk analys av bilstödet (*yrkande 26*). Bilstödet är ett bra medel för att ge personer med funktionsnedsättningar möjlighet till delaktighet i samhällslivet, anför motionärerna. I betänkandet Rätten till ratten (SOU 1994:55) föreslås att åldersgränsen 50 år avskaffas. Motionärerna anser detta rimligt men anser sig inte kunna bedöma hur mycket detta kommer att kosta. De anser att regeringen bör göra en hälsoekonomisk analys av vad det betyder att man tar

bort åldersgränsen och hur kostnaderna för annat samhällsstöd därmed förändras.

I *motion So310 av Thomas Julin m.fl. (mp)* begärs tillkännagivande till regeringen om bilstöd (*yrkande 10*). Regeringen har i budgetpropositionen angett att en översyn av bilstödet pågår och att regeringen avser att återkomma med förslag i vårpropositionen år 1999. Motionärerna har en förhoppning om att handikapprörelsen är representerad som sakkunnig i översynen. Att antalet beviljade ansökningar för bilstöd minskat kan bero på att reglerna är utformade så att de funktionshindrade inte har möjlighet eller råd att utnyttja stödet, anför motionärerna.

I *motion So406 av Ann-Marie Fagerström (s)* begärs tillkännagivande om behovet av en annan tillämpning av reglerna för anpassningsbidraget inom bilstödet. Motionären anser att den minskade efterfrågan på bilstödet sannolikt beror på de regelförändringar som skett under de senaste åren. I Riksförsäkringsverkets senaste Allmänna råd (1996:9) gällande bilstödet finns en mycket begränsad syn på vilken extrautrustning som skall betraktas som anpassningsutrustning. Motionären anser att RFV:s regler medför stora extrakostnader för funktionshindrade, vilket innebär att färre har råd att söka bilstöd.

I *motion So394 av Lena Sandlin och Ingemar Josefsson (båda s)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om komplettering av den pågående översynen. Motionärerna anser att den nu pågående översynen av anslagskonstruktionen bör kompletteras med en diskussion kring de förslag som presenterades i utredningen Rätten till ratten. Utredningen bör också behandla det nuvarande bilstödet svagheter och styrkor ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Detta kan, enligt motionärerna, ske genom att man i översynen undersöker hur ett framtida bilstöd positivt/negativt påverkar statens finanser. Det är vidare angeläget att få klarlagt om funktionshindrades möjlighet att åka med egen bil också betyder att de i mindre utsträckning nyttjar den kommunala färdtjänsten. Slutligen anser motionärerna att man i översynen aktivt bör ta del av handikapprörelsens praktiska erfarenheter av reformens styrkor och svagheter.

Bakgrund och tidigare behandling

Motioner om bilstöd behandlades senast av utskottet i *betänkande 1997/99:SoU16*. Utskottet hänvisade då till att regeringens översyn av bilstödet borde avvaktas och avstyrkte därmed motionerna.

Regeringen har uppdragit åt Riksrevisionsverket att göra en översyn av bilstödet i syfte att ge underlag avseende det framtida stödbehovet och anslagskonstruktionen. Framkommer det i översynen att förändringar av bilstödet är motiverade, skall olika åtgärder föreslås för att få till stånd ett väl fungerande bilstödssystem. De ekonomiska effekterna av förslagen skall redovisas.

Riksrevisionsverket (RRV) har avlämnat en arbetspromemoria, diskussionsunderlag, angående bilstödet. Av denna framgår att RRV finner anledning

förmoda att bilstödet grund- och anskaffningsbidrag snarare underutnyttjas än överutnyttjas. RRV bedömer att det i avsaknad av oberoende teknisk och ergonomisk expertis finns risk för att anpassningar blir onödigt kostsamma för staten. Enligt intervjuer som RRV genomfört är de flesta som har bilstöd mycket nöjda med stödet. Det är dock inte så ovanligt att den sökande inte anser sig ha råd eller av andra orsaker inte kan använda bidraget.

Slutrapporten kommer under våren 1999.

I *1999 års ekonomiska vårproposition* (s. 143) anför regeringen att ytterligare medel har beräknats för bilstöd till handikappade för åren 2000 och 2001. Vidare hänvisas till den pågående översynen av regelverket för bilstödet.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att översynen av bilstödet kommer att redovisas till regeringen senare i vår med förslag till ny anslagskonstruktion. Regeringen har vidare beräknat ytterligare medel till bilstödet inom ramen för utgiftsområde 9 för åren 2000 och 2001. Riksdagen bör inte föregripa regeringens förslag i höstens budgetproposition. Motionerna So217 (m), So288 (v), So291 (m), So310 (mp) yrkande 10, So376 (kd) yrkande 17, So394 (s), So406 (s) och So465 (fp) yrkande 26 avstyrks därmed.

Hemtjänst

I *motion So384 av Ingrid Burman m.fl. (v)* yrkas att riksdagen begär att regeringen beaktar yngre funktionshindrades särskilda behov inom hemtjänsten enligt vad i motionen anförts (*yrkande 2*). Motionärerna konstaterar att när LSS och LASS infördes 1994 innebar det att många av de yngre hemtjänst-användarna fick tillgång till personliga assistenter. Detta innebar att antalet brukare av hemtjänst som är under 65 år nu är ännu färre än tidigare och att många yngre personer upplever att de får allt svårare att få gehör för sina behov. Motionärerna anser att hemtjänstformerna för personer i yrkesverksam ålder nu måste utvecklas. Hemtjänsten måste söka nya former som möjliggör den flexibilitet som t.ex. studier, arbete, småbarn m.m. innebär. ”Hem”tjänst skall inte begränsas till hemmet, utan bör vävas samman med t.ex. ledsagning och annat som den enskilde kan ha behov av. Det bör erbjudas sammantagna servicelösningar. Varje brukare måste ges ett tydligt självbestämmande över serviceinsatsens utformning och större bestämmanderätt över vem som utför insatsen.

Av Socialstyrelsens rapport *Handikappreformen. Slutrapport 1997 (Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 1997:4)* framgår att personer som får insatser enligt LSS har mer individuellt anpassade insatser och ett större inflytande över dessa än personer som får innehållsmässigt samma insatser enligt socialtjänstlagen. I rapporten anför vidare att insatsens utformning har stor betydelse för att individens samlade levnadsförhållanden skall förbättras. Effekten förefaller vara större för individens levnadsförhållanden om vederbörande får ett större inflytande över möjligheterna att styra de sammantagna

resurserna utifrån egna behov. Mer "heltäckande" insatser är således en faktor som tycks gynna goda levnadsförhållanden, anför det.

Enligt uppgift från *Socialstyrelsen* kommer statistiken över socialtjänstens insatser för äldre och funktionshindrade fr.o.m. budgetåret 1998 att vara uppdelad på äldre respektive funktionshindrade också vad gäller kostnaderna för insatserna. Detta innebär en fylligare information än hittills om omfattningen av stödet till funktionshindrade.

Utskottets bedömning

Utskottet välkomnar att kommunernas insatser för äldre och handikappade kommer att särredovisas fr.o.m. år 1998. Detta kommer att ge ett bättre kunskapsunderlag om omfattning och utformning av kommunernas insatser enligt socialtjänstlagen för personer med funktionshinder. Utskottet vill understryka att socialnämndens insatser för människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring skall utformas så att dessa får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra. Verksamheten skall bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet. Vidare skall biståndet utformas så att det stärker den enskildes resurser att leva ett självständigt liv. Utskottet anser inte att något initiativ nu behövs med anledning av motion So384 (v) yrkande 2. Motionen avstyrks.

Kostnader för funktionshindrade

I motion So369 av *Ingrid Burman m.fl.* (v) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om förslag till att begränsa kostnaderna för funktionshindrade enligt vad i motionen anförts. Motionärerna konstaterar att det är dyrt att leva med funktionshinder. Personer med funktionshinder har stora svårigheter att komma in på arbetsmarknaden och är därför ofta hänvisade till livslång arbetslöshet. Detta innebär att de tvingas leva hela sitt liv på eller nära existensminimum eftersom de alltid kommer att vara beroende av förtidspension. De fråntas arbetsgemenskapen och är i praktiken utan möjlighet att påverka sin ekonomiska situation till det bättre. Samhällsservice som de är beroende av har blivit alltmer otillgänglig och belagd med kraftigt höjda avgifter. Handikappolitiska utredningsinstitutet HAND konstaterar i utredningen Rörelsehindrades ekonomiska situation att kostnaderna för rörelsehindrade ökat med 18 % under åren 1996–1998. Kostnadsökningarna beror i första hand på minskade eller borttagna subventioner på hemtjänst, mediciner och andra apoteksvaror, speciallivsmedel samt rehabilitering. Kostnaderna för hemtjänsten har ökat markant. De sammantagna effekterna av avgifter för service som funktionshindrade är beroende av får till följd att många i stället tvingas till ett liv i passivitet och isolering, i mycket små omständigheter. Motionärerna anser att ett avgiftstak för service till människor med funktionshinder bör införas.

Utskottet behandlade en motion om hemtjänsten för personer med funktionshinder i *betänkande 1997/98:SoU16*. Utskottet hänvisade då till att det inte

ville föregripa regeringens kommande förslag i fråga om avgifterna inom hemtjänsten. En utredning arbetar med frågan om bl.a. avgifterna. Utskottet hänvisade också till att socialministern uttalat att de stora skillnaderna i kommunernas avgifter för de äldre och handikappade måste minska. Slutligen hänvisades till den aviserade propositionen om nationella mål inom äldreomsorgen. Motionerna avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (rskr. 154).

Boende- och avgiftsutredningen avlämnade den 31 mars 1999 sitt betänkande *Bo tryggt – Betala rätt (SOU 1999:33)*. Utredningen föreslår ett riktvärde för förbehållsbelopp för att skydda pensionärer som har små inkomster så att de har tillräckliga medel kvar för sina personliga behov. Utredaren anser att riksnormen liksom den tidigare socialbidragsnormen inte är rätt utgångspunkt, eftersom dessa normer är beräknade efter mer kortvariga inkomstbortfall. För äldreomsorg som kan utgå under decennier är det en bättre utgångspunkt att tillämpa den av riksdagen fastlagda skäliga levnadsnivå som tillämpas när s.k. särskilt bostadstillägg (SBTP) utbetalas enligt lagen om bostadstillägg för pensionärer (BTPL), anförs det. Denna nivå, 122 % av basbeloppet, motsvarar år 1999 3 700 kr för en ensamstående. För yngre funktionshindrade föreslås i enlighet med vad som anges i förarbetena till 35 § socialtjänstlagen ett högre förbehållsbelopp, förslagsvis 144 % av basbeloppet, vilket innebär 4 370 kr år 1999 för en ensamstående. Avgiften förutsätts täcka kostnader för personlig omsorg, serviceinsatser (såsom städning, tvätt, snöröjning, dagligvaruinköp, matdistribution och ärenden), korttidsboende, biståndsbeslutad dagverksamhet, trygghetslarm (såväl teknik, larmbevakning som utryckning), ledsagarservice och avlösning av anhörig/närstående. Enligt förslaget skall kommunen också pröva om det på grund av individuella omständigheter finns särskilda skäl för jämkning. Kommunen skall ta hänsyn till merkostnader på grund av funktionshinder.

Utredaren föreslår också ett tak för högsta avgiftsnivå. En lämplig avvägning mellan att å ena sidan ge kommunerna frihet att utforma sina egna taxeyssystem och att å andra sidan begränsa olikheter mellan kommunerna är att fastställa ett tak för den avgift som får debiteras för vård, omsorg, service, trygghetslarm, dagverksamhet, korttidsboende och liknande insatser till 40 % av basbeloppet, i 1999 års nivå 1 210 kr per månad, anförs det.

Utredaren föreslår också enhetliga regler för inkomstberäkningen samt att makars/sammanboendes sammanlagda inkomst vid beräkning av avgiften skall delas med två om omsorgstagaren har den högsta inkomsten. Om omsorgstagaren har den lägsta inkomsten skall bara denna inkomst ligga till grund för avgiften.

Utredningsförslaget kommer att remissbehandlas.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att Boende- och avgiftsutredningen nyligen föreslagit riktlinjer för förbehållsbelopp och tak för högsta avgiftsnivå liksom förslag till regler för inkomstberäkning för avgifter för äldre- och handikappomsorg. Utskottet anser inte att riksdagen bör föregripa beredningen av utredningens förslag. Motion So369 (v) avstyrks.

I *motion So460 av Thomas Julin m.fl. (mp)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av hur en finansiell samordning av huvudmän rörande insatser för funktionshindrade skall kunna genomföras (*yrkande 22*).

Ett likalydande yrkande från Miljöpartiet behandlades tillsammans med en annan motion i *betänkande 1997/98:SoU16*. Motionärerna oroades där för att det delade ansvaret skulle leda till att funktionshindrade skulle riskera att falla mellan stolarna. Utskottet anförde följande (s. 29):

Socialstyrelsen har i sin uppföljning av handikappreformen konstaterat att reformen behöver tid för att slå igenom. Styrelsen bedömer att de samlade effekterna blir synliga först efter flera år och anser att återkommande uppföljningar bör göras. Utskottet kan konstatera att lagstiftningen betonar behovet av samverkan och att den enskilde enligt LSS har rätt till en individuell handlingsplan där samtliga stöd- och behandlingsinsatser som görs av såväl kommun som landsting skall redovisas liksom insatser som vidtas av andra organ. Kommunen skall verka för att insatserna samordnas på ett för den enskilde så fördelaktigt sätt som möjligt. Kommunen bör aktivt söka kunskap om andra organs åtgärder för den enskilde så att dessa kan redovisas i planen. Utskottet utgår från att detta arbete nu kommer att utvecklas i kommunerna.

Utskottet avstyrkte aktuella motioner. Riksdagen följde utskottet (rskr. 154).

Utskottets bedömning

Den enskilde har enligt LSS rätt till en individuell handlingsplan där samtliga stöd- och behandlingsinsatser som görs av såväl kommun som landsting skall redovisas liksom insatser som vidtas av andra organ. Kommunen skall verka för att insatserna samordnas på ett för den enskilde så fördelaktigt sätt som möjligt. Kommunen bör därför aktivt söka kunskap om andra organs åtgärder för den enskilde så att dessa kan redovisas i planen. Utskottet utgår från att detta arbete nu utvecklas i kommunerna. Härigenom minimeras risken för att den enskilde kommer i kläm mellan olika huvudmän. Motion So460 (mp) yrkande 22 avstyrks därmed.

Kunskaper om funktionshinder

I *motion So376 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en bättre samverkan mellan försäkringskassan och handikapporganisationer (*yrkande 6*). Motionärerna anför att kunskapen om olika funktionshinder är särskilt viktig hos försäkringskassans personal. Ett bättre samarbete måste därför byggas upp med handikapporganisationerna för att också ta tillvara deras kunskaper och erfarenheter. Det gäller för såväl yrkesutbildning och omskolning, anpassning och rehabilitering. Bemötandet av de anhöriga är en annan viktig del, anför det.

I *motion So465 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den personal

som ansvarar för ärenden rörande funktionshindrade måste få den adekvata utbildning som krävs för ett bra bemötande av den funktionshindrades behov (*yrkande 18*). Motionärerna anför att av rapporten Arbetsförhållanden och attityder – professionellas möten med personer med funktionshinder framgår att de flesta anställda har en positiv inställning till funktionshindrade. Dock tycks många tjänstemän och handläggare inte förstå allvaret i människors situation, utan betraktar grundläggande behov som vilka ärenden som helst. Personal som ansvarar för ärenden rörande funktionshindrade måste få den utbildning, den tid och det stöd som krävs både för att ge ett bra bemötande och kunna göra en korrekt bedömning och därmed tillgodose de funktionshindrades behov, anför motionärerna.

I *betänkande 1997/98:SoU16* anförde utskottet (s. 27 f.) med anledning av motioner att det är angeläget att alla personalgrupper som arbetar med personer med funktionshinder får en grund- och vidareutbildning om olika funktionshinder. I första hand är det en fråga för respektive huvudman att tillse att personalen ges den utbildning den behöver för att på ett adekvat sätt kunna sköta sitt arbete, anförde utskottet. Vidare framhölls att Handikappombudsmannen har tagit upp dessa frågor och arbetar med att öka insikten om gällande regler och värderingar. Även utredningen om bemötande av personer med funktionshinder bedömdes komma att beröra utbildningsfrågorna.

Utredningen om bemötande av personer med funktionshinder anför i sitt nyligen avlämnade *slutbetänkande SOU1999:21* att verksamhetshuvudmännen bör ta ett särskilt ansvar för att de anställdas kompetens om de grundläggande principerna för samhällets stöd till personer med funktionshinder stärks. De bör också verka för att en gemensam grundsyn växer fram inom berörda verksamhetsområden i frågor som rör bemötande, attityder, etik och sättet att förhålla sig till människor som tar emot stöd och service. För att åstadkomma sådana insatser är det viktigt att det sker ett samarbete på lokal och regional nivå mellan berörda parter, anför det. Utredningen föreslår att regeringen uppdrar åt Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) att utarbeta och ansvara för ett nationellt kompetensutvecklingsprogram kring frågor som rör bemötande av personer med funktionshinder. Särskilda medel föreslås avsättas för detta ändamål. Programmet skall ha en klar förankring i de handikappolitiska principerna. Dess syfte skall vara att diskutera och klarlägga intentionerna bakom reformerna på handikappområdet och i en dialog mellan yrkesverksamma och personer med funktionshinder behandla bemötandets etik. Till programmet föreslås knytas ett råd med företrädare för t.ex. handikapprörelsen, stat, landsting, kommun, fackliga organisationer och Sisus. Slutligen föreslås att Socialdepartementet bör se till att programmet följs upp och utvärderas.

Utskottets bedömning

Utskottet vidhåller att det är angeläget att alla personalgrupper som arbetar med personer med funktionshinder får en grund- och vidareutbildning om olika funktionshinder. I slutbetänkandet från utredningen om bemötande av personer med funktionshinder föreslås nu ett nationellt kompetensutveckl-

ingsprogram kring frågor som rör bemötande av personer med funktionshinder. Utskottet anser att den fortsatta beredningen av frågan bör avvaktas. Motionerna So376 (kd) yrkande 6 och So465 (fp) yrkande 18 avstyrks i den mån de inte är tillgodosedda med vad som anförts.

Handikappanpassning som norm i statsbudget, utredningar m.m.

I *motion So310 av Thomas Julin m.fl. (mp)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen av en framtida statsbudget (*yrkande 3*). Motionärerna anser att statsbudgeten i framtiden skall utformas så att det inom samtliga utgiftsområden framgår vad regeringen vill göra för att stärka funktionshindrades möjligheter till aktivt deltagande i samhällslivet.

Samma yrkande finns också i *motion So460 av Thomas Julin m.fl. (mp)*(*yrkande 21*).

I *motion So440 av Anders Ygeman (s)* begärs tillkännagivande om möjligheten att synliggöra handikappaspekter i offentligt material. Motionärens principiella inställning är att alla frågor har en handikappaspekt. Det blir då naturligt att söka generella lösningar. För att underlätta att hitta sådana generella lösningar är det viktigt att människor med funktionsnedsättningar blir synliga i offentlig statistik, i statliga utredningar, i propositioner m.m. Regeringen bör utfärda direktiv till alla statliga utredningar att alltid beakta vilka konsekvenser deras förslag kommer att få för människor med funktionsnedsättningar. Regeringen bör vidare uppdra åt Statistiska centralbyrån och andra statistikproducerande organ att ta med funktionsnedsättning som en variabel på samma sätt som ålder kön, nationalitet m.m., anför motionärerna.

Utskottet behandlade två likartade motioner i *betänkande 1997/98:SoU16* och anförde då (s. 24) att utskottet delade regeringens inställning att handikappaspekterna skall beaktas inom varje samhällssektor och att handikapporganisationerna skall ingå som viktiga samverkansparter i ett sådant arbete. Utskottet vidhöll också att handikappaspekterna bör beaktas på ett tidigt stadium i allt utredningsarbete. Därmed blir det naturligt att söka generella lösningar i stället för individuella. Detta kan leda både till bättre och billigare lösningar. Utskottet ansåg dock att kravet att statliga utredningar alltid skall redovisa vilka konsekvenser deras förslag får för människor med funktionshinder är att gå för långt med tanke på de många olika funktionshinder som finns och de olika aspekter de aktualiserar. De aktuella motionerna avstyrktes därmed. Riksdagen följde utskottet (rskr. 154).

Utskottets bedömning

Utskottet vill än en gång understryka att handikappaspekterna skall beaktas inom varje samhällssektor och på ett tidigt stadium i allt utredningsarbete. Härigenom blir det naturligt att söka generella lösningar. Utskottet vidhåller också att ett krav på att statliga utredningar alltid skall redovisa vilka conse-

kvenser deras förslag får för människor med funktionshinder är att gå för långt med tanke på de många olika funktionshinder som finns och de olika aspekter som de aktualiserar. Motionerna So310 (mp) yrkande 3, So440 (s) och So460 (mp) yrkande 21 avstyrks.

De dövas situation

I *motion So333 av Ulla Wester (s)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de dövas problem och behov av särskilda resurser vad gäller tillgången till utbildning, information, kommunikation, psykiatrisk och annan vård. I många sammanhang är det viktigt att hantera stöden gentemot handikappade på en generell basis, anför motionären. Ibland är det dock nödvändigt att ”specialdesigna” stöd även på statlig nivå. Motionären anser att detta måste ske gentemot de döva och svårt hörselskadade. Sverige var det land som först erkände teckenspråket som dövas förstaspråk. Det förekommer dock att lärare som tjänstgör i dövskolor inte kan teckenspråk. Döva har inte heller lärare på universitetsnivå. Vidare konstaterar motionären att psykiatrisk hjälp är så gott som omöjlig att få för en döv. På sjukhem, servicehus, fängelser etc. finns i dag döva som är utestängda från all kommunikation och information. De dövas situation behöver ses över såväl i stort som i smått.

I samband med handikappreformen infördes fr.o.m. den 1 januari 1994 en ny paragraf, 3 a §, i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) där landstingens skyldighet att erbjuda bl.a. tolktjänst för vardagstolkning för barndomsdöva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade tydliggörs.

Utskottet behandlade ett motionsyrkande om bl.a. tolktjänst i *betänkande 1997/98:SoU16*. Utskottet anförde då följande (s.15):

Bristen på teckenspråkstolkare och teckenspråklärare har förelegat under lång tid. Flera insatser har dock gjorts för att komma till rätta med detta, bl.a. vid beslutet om handikappreformen. Riksdagen har nyligen beslutat om ytterligare utbildningsinsatser fr.o.m. januari 1998 för föräldrar med behov av utbildning i teckenspråk. Samtidigt aviserade regeringen att en särskild kartläggning och analys skall genomföras av behoven av lärare i teckenspråk inom olika utbildningsformer. Kartläggningen skall också omfatta behovet av teckenspråkstolkare. Utskottet anser dessa insatser mycket betydelsefulla för att kunna erbjuda ett bättre stöd till föräldrar med döva och hörselskadade barn.

Utskottet avstyrkte aktuella motioner. Riksdagen följde utskottet (rskr. 154).

I *budgetpropositionen 1998/99:1* redovisas att bildtelefoner med tillräckligt god kvalitet för att kunna fungera för teckenspråkskommunikation har utvecklats. En försöksverksamhet bedrivs av Socialstyrelsen under år 1998 och finansieras inom anslaget för ersättning för texttelefoner (B 6). Vidare anføres att utvecklingen inom multimedia, med möjlighet att överföra såväl ljud som bild och text samtidigt, ger ytterligare möjligheter att på sikt tillgodose målgruppen.

I *Funkis – funktionshindrade elever i skolan (SOU 1998:66)* föreslås att döva och hörselskadade barn och ungdomar som är beroende av kommunikation på teckenspråk även framgent skall erbjudas utbildning i en fullvärdig teckenspråkig miljö. Detta föreslås ske vid fem teckenspråkiga grundskolor samt vid Åsbackaskolan. För de teckenspråkiga grundskolorna föreslås ett kommunalt huvudmannskap. Verksamheterna vid dessa grundskolor och vid Åsbackaskolan föreslås finansieras dels med statligt verksamhetsstöd, dels av de kommuner som har elever vid skolan.

Med en fullvärdig teckenspråkig miljö avser kommittén en miljö där elever, lärare och andra vuxna kommunicerar på teckenspråk och som omfattar ett tillräckligt antal elever.

Kommittén föreslår att Lärarutbildningskommittén i sitt arbete bl.a. skall beakta möjligheterna att permanenta den teckenspråkiga inriktningen inom grundutbildningen för lärare som skall undervisa vid den teckenspråkiga grundskolan.

Betänkandet är remissbehandlat. En proposition planeras att avlämnas i maj 1999.

Socialstyrelsen redovisar i sin rapport *Stimulansbidrag för habilitering och rehabilitering. Slutrapport (Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 1998:7)* effekterna av hur stimulansbidraget på 1,4 miljarder kronor använts under åren 1994 till 1997 för att stimulera utvecklingen av habiliterings- och rehabiliteringsverksamheten. Styrelsen bedömer att stimulansbidraget åstadkommit en fokusering av intresse för och en ökad medvetenhet om behov och nytta av habilitering och rehabilitering inom och i nära anslutning till hälso- och sjukvården. Vad gäller kommunikationshinder (syn, hörsel, tal) är det områden som i proportion till behoven inte har uppmärksamats tillräckligt utan behöver lyftas fram ytterligare, anför styrelsen. Beträffande hörselområdet konstateras att, förutom äldregruppen, stora och eftersatta behov finns inom gruppen vuxendöva. Få projekt har varit inriktade mot barndomsdöva språklösa invandrare eller barn med en kombination av hörsel- och synskador. Endast ett fåtal projekt har försökt värdera brukarnas helhetssituation inom hörselskadeområdet. Styrelsen anser att ett problem som måste åtgärdas inom landstingens hörselvård är den på sina håll alltför långa väntetiden.

I *Slutrapport om uppföljningen av tolktjänstverksamheten för barndomsdöva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade (1997:22)* redovisar Socialstyrelsen att de mål som finns uppsatta i fråga om utbyggnad av landstingens tolktjänst enligt proposition 1992/93:159 inte har nåtts. Utbyggnaden har dock skett i den takt som varit realistisk och möjlig med tanke på att den mest grundläggande förutsättningen inom tolktjänstverksamheten, tillgången på utbildade tolkar, fortfarande har varit mycket begränsad. Det finns framdeles goda förutsättningar för en relativt snabb utbyggnad av tolktjänstverksamheten. Enligt Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) kommer 259 nya tolkar att ha genomgått en tolkutbildning fram till år 2001.

Utskottet delar uppfattningen i motion So333 (s) att stödet till funktionshindrade i första hand bör utformas genom generella insatser, men att det ibland kan vara nödvändigt med specialdesignat stöd. Riktade insatser görs för döva och hörselskadade, bl.a. genom stöd till texttelefoner, genom stöd till tolkutbildning och genom särskilda skolor med teckenspråkig miljö. Utskottet konstaterar att utredningen om funktionshindrade elever i skolan är remissbehandlad och att regeringen planerar att avlämna en proposition till riksdagen i maj 1999. Riksdagen bör inte föregripa regeringens förslag. Motionen avstyrks.

Utbildning av signalhundar för funktionshindrade

I *motion So322 av Ingela Thalén och Anita Johansson (s)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om signalhundar för funktionshindrade. Motionärerna anför att Nordiska rehabiliteringsfondens projekt för signal- och servicehundar har inneburit stora lättnader och en social utveckling för många enskilda, både barn och vuxna. Signalhundar tränas att signalera på olika sätt vid t.ex. telefonsignaler, baby-skrik, namnrop, dörrklocka eller brandlarm. Det är ägarens önskemål som styr. Hunden tränas på de ljud som ägaren vill att den skall reagera på. En servicehund tränas att hjälpa en rörelsehindrad att öppna och stänga dörrar och lådor, ta upp saker från golv och mark, trycka på hissknappar m.m. Under år 1997 utbildades ca 20 service- och signalhundar och under år 1998 nästan lika många. Motionärerna anser att verksamheten har stor betydelse för att öka rörelsefriheten för personer med olika funktionshinder. Nu krävs medel för att trygga verksamheten också 1999.

Stiftelsen Nordiska Rehabiliteringsfonden, som är en privat stiftelse, har erhållit stöd av Allmänna arvsfonden för ett tvåårigt projekt med syfte att specialutbilda hundar (som ägs av personer med funktionshinder) så att hundarna på olika sätt skall kunna kompensera funktionshindren. Hundarna lär sig reagera på ljud som hörselskadade inte kan uppfatta, hämtar tappade saker för att underlätta för rullstolsburna osv. Utbildningen är individuell för varje hund i relation till ägarens behov av hjälp.

Utskottets bedömning

Utskottet har stor förståelse för att projekt för signal- och servicehundar har inneburit stora lättnader och en social utveckling för många enskilda, både barn och vuxna. Inom utgiftsområde 9 finns dock inte resurser för att stödja verksamheten. Motion So322 (s) avstyrks därmed.

Utskottet hemställer

1. beträffande *handikappolitikens inriktning m.m.*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:So242, 1998/99:So310 yrkandena 1, 2 och 4, 1998/99:So326, 1998/99:So335, 1998/99:So439, 1998/99:So447, 1998/99:So456 yrkandena 7 och 9, 1998/99:So465 yrkandena 13 och 21 och 1998/99:K289 yrkande 2 samt med avslag på motionerna 1998/99:So455 yrkande 1, 1998/99:So456 yrkande 1 och 1998/99:So465 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

res. 1 (m)

res. 2 (c)

res. 3 (fp)

2. beträffande *serviceboende för funktionshindrade*
att riksdagen avslår motion 1998/99:N326 yrkande 23,

res. 4 (m, kd)

3. beträffande *hjälpmedelsgaranti m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:So455 yrkande 2, 1998/99:So456 yrkande 5 och 1998/99:So465 yrkandena 5, 8 och 9,

res. 5 (m, kd, c, fp)

4. beträffande *rätt att överklaga beslut om hjälpmedel*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So249

res. 6 (m, kd, mp)

5. beträffande *högkostnadsskydd för hjälpmedel*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So310 yrkande 5,

res. 7 (kd, mp)

6. beträffande *komplettering av 3 a § hälso- och sjukvårdslagen*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So376 yrkande 19,

res. 8 (kd)

7. beträffande *IT-hjälpmedel*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:So455 yrkande 10, 1998/99:So456 yrkandena 3 och 4 och 1998/99:T803 yrkandena 3–5,

res. 9 (c)

8. beträffande *psykiatrireformen*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:So260, 1998/99:So349 yrkandena 1, 2, 3 delvis och 4, 1998/99:So376 yrkande 10, 1998/99:So446 yrkande 1, 1998/99:So456 yrkande 6, 1998/99:So465 yrkande 19 och 1998/99:So467 yrkande 15,

res. 10 (m)

res. 11 (kd)

res. 12 (fp)

9. beträffande *daglig verksamhet*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:So349 yrkande 3 delvis och 1998/99:So385,

res. 13 (m, kd)

10. beträffande *råd och stöd*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So465 yrkande 4,

11. beträffande *ekonomisk reglering mellan kommunerna*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So319,
12. beträffande *bilstödet*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:So217, 1998/99:So288,
1998/99:So291, 1998/99:So310 yrkande 10, 1998/99:So376 yrkande
17, 1998/99:So394, 1998/99:So406 och 1998/99:So465 yrkande 26,
res. 14 (m)
res. 15 (kd)
res. 16 (fp)
res. 17 (mp)
13. beträffande *hemtjänsten*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So384 yrkande 2,
14. beträffande *kostnader för funktionshindrade*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So369,
15. beträffande *samordning av insatser för funktionshindrade*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So460 yrkande 22,
res. 18 (kd, mp)
16. beträffande *kunskaper om funktionshinder*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:So376 yrkande 6 och
1998/99:So465 yrkande 18,
res. 19 (kd, fp)
17. beträffande *handikappanpassning som norm i statsbudget, ut-
redningar m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:So310 yrkande 3,
1998/99:So440 och 1998/99:So460 yrkande 21,
res. 20 (mp)
18. beträffande *de dövas situation*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So333,
19. beträffande *utbildning av signalhundar för funktionshindrade*
att riksdagen avslår motion 1998/99:So322.

Stockholm den 22 april 1999

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

I beslutet har deltagit: Ingrid Burman (v), Chris Heister (m), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Rinaldo Karlsson (s), Chatrine Påls-son (kd), Leif Carlsson (m), Conny Öhman (s), Elisebeht Markström (s), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Thomas Julin (mp), Ken-neth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Catherine Persson (s), Lars Elinderson (m) och Lena Olsson (v).

1. Handikappolitikens inriktning m.m. (mom. 1)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Lars Elinderson (m) anser

*de*ls att den del av utskottets betänkande som på s. 11 börjar med "Utskottet vidhåller" och på s. 12 slutar med "10 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Den socialdemokratiska politiken för de handikappade har kännetecknats av verbalt stöd men i praktisk handling av i bästa fall uppskjutande och fördröjning av angelägna åtgärder och alltför ofta av rena försämringar. Perioden fram till regeringsskiftet 1991 kännetecknades av löften och utfästelser utan handling. När den borgerliga regeringen tillträdde så togs genast flera initiativ och genomfördes fler förbättringar för de handikappade än vad som skett under det gångna årtiondet. Vårdbidraget för föräldrar som vårdade barn under 16 år förbättrades och bidraget blev till större del ATP-grundande, kommunerna blev skyldiga att ordna bostadsanpassning för de handikappade, särskilda åtgärder för kvinnor med handikapp möjliggjordes, åtgärder för att förbättra för de psykiskt sjuka antogs och den epokbildande LSS-LASS-reformen genomfördes. Sammantaget gjordes på tre år mer för de handikappade än Socialdemokraterna någonsin gjort. Tyvärr måste vi konstatera att fr.o.m. regeringsskiftet 1994 har åter den socialdemokratiska politiken att prata, skjuta på framtiden och försäkra kännetecknat handikappolitiken. Som exempel kan nämnas återkommande försämringar i LSS-LASS, neddragning av stimulansbidraget till habilitering och rehabilitering och att läkemedelskostnaderna upprepade gånger har närmast chockhöjts. Utskottet måste konstatera att regeringen fortsätter att skjuta på framtiden vad som borde göras i dag.

Människor som har ett funktionshinder skall garanteras trygghet och välfärd. Staten och kommunerna måste koncentrera sitt stöd till dem som behöver det allra bäst. Stödet till funktionshindrade skall vara mångsidigt och anpassas till den enskildes förutsättningar. Den funktionshindrade skall ha möjlighet att påverka sin egen situation, t.ex. genom att kunna välja vårdpersonal, omsorgsform och hjälpmedel. Allt för lite av detta kan återfinnas i regeringens politik. Utskottet anser därför att handikappreformen skall återställas till vad som gällde före de av Socialdemokraterna genomförda försämringarna. Utskottet anser vidare att det är behovet som skall avgöra vad som är ett hjälpmedel, inte hur hjälpmedlet är konstruerat och inte om det betraktas som avancerat eller enkelt, om det är dyrt eller billigt. Vidare bör frivilligt socialt arbete med handikappade stödjas och uppmuntras. Alla funktionshindrade bör ges möjlighet till eget boende anpassat till de egna behoven.

Utskottet anser att en utredning utan dröjsmål bör tillsättas med uppgift att studera de amerikanska erfarenheterna av Americans With Disabilities Act (ADA) och hur dessa kan användas i arbetet för att underlätta de funktionshindrades situation i Sverige. ADA har varit i kraft i USA i åtta år. Lagen förbjuder diskriminering av personer med funktionshinder. Den ger funkt-

ionshindre rätt att använda kollektiva färdmedel, vilket gör att trafiken måste anpassas. Federala, delstatliga och lokala myndigheter måste vara tillgängliga för personer med funktionshinder. Funktionshindre har också rätt att på lika villkor få tillgång till utbudna varor, tjänster, lokaler och förmåner som erbjuds av privata näringsidkare. Det omfattar även allmänna utrymmen som restauranger och hotell. Genom den s.k. ansvars- och finansieringsprincipen har kostnaderna för detta spritts bland övriga nyttjare av en viss tjänst. Vad utskottet anfört med anledning av motionerna So456 (m) yrkandena 1, 7 och 9 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So242 (v), So310 (mp) yrkandena 1, 2 och 4, So326 (s), So335 (s), So439 (s), So447 (s), So455 (c) yrkande 1, So465 (fp) yrkandena 10, 13 och 21 och K289 (s) yrkande 2 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *handikappolitikens inriktning m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So456 yrkandena 1, 7 och 9 och med avslag på motionerna 1998/99:So242, 1998/99:So310 yrkandena 1, 2 och 4, 1998/99:So326, 1998/99:So335, 1998/99:So439, 1998/99:So447, 1998/99:So455 yrkande 1, 1998/99:So465 yrkandena 10, 13 och 21 och 1998/99:K289 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Handikappolitikens inriktning m.m. (mom. 1)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 11 börjar med "Utskottet vidhåller" och på s. 12 slutar med "10 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att människor med funktionshinder skall kunna verka i samhället som aktiva medborgare. De skall ha möjlighet till arbete, utbildning och en varierad och rik fritid. Politiken måste inriktas på att skapa ett samhälle för alla på lika villkor. Det är av stor vikt att en förbättrad samhällsekonomi också kommer dessa grupper till del. Behovsprövning och detaljstyrning måste paras med sunt förnuft i bedömningsfrågor. Kravet på att integriteten skyddas så långt möjligt för den hjälpsökande måste, enligt utskottet, vara en självklarhet. Människor som är i behov av samhällets stödinsatser måste bemötas värdigt och med respekt. Fortbildning och utveckling av arbetsmetoder för den personal som skall sköta detta grannliga arbete borde vara en självklarhet, anser utskottet.

Vidare anser utskottet att det är angeläget att det pågående arbetet med att förbättra tillgängligheten i samhället bereds skyndsamt.

Vad utskottet anfört med anledning av motion So455 (c) yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So242 (v), So310 (mp) yrkandena 1, 2 och 4, So326 (s), So335 (s), So439 (s), So447 (s), So456 (m) yrkandena 1, 7 och 9, So465 (fp) yrkandena 10, 13 och 21 och K289 (s) yrkande 2 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *handikappolitikens inriktning m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So455 yrkande 1 och med avslag på motionerna 1998/99:So242, 1998/99:So310 yrkandena 1, 2 och 4, 1998/99:So326, 1998/99:So335, 1998/99:So439, 1998/99:So447, 1998/99:So456 yrkandena 1, 7 och 9, 1998/99:So465 yrkandena 10, 13 och 21 och 1998/99:K289 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Handikappolitikens inriktning m.m. (mom. 1)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 11 börjar med ”Utskottet vidhåller” och på s. 12 slutar med ”10 avstyrks” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att på samma sätt som arbetet med att förverkliga barnkonventionen genom att skärpa lagstiftningen fortskrider måste ett omfattande arbete nu sättas i gång för att anpassa Sveriges lagar efter de krav som uppställs i FN:s standardregler om delaktighet och jämlikhet för människor med funktionsnedsättning. Sverige bör också, enligt utskottets mening, bidra till att lyfta fram dessa frågor i biståndet inom ramen för fattigdomsbekämpning och i arbetet med att stärka fred, demokrati och mänskliga rättigheter samt agerandet i Världsbanken och samarbetet inom FN och EU.

Utskottet anser att det är uppenbart att rättsskyddet för människor med funktionshinder måste stärkas i Sverige. Flera länder, som USA, Kanada, Nya Zeeland, Australien och Sydafrika, har redan sådan lagstiftning. Utskottet anser att diskriminering av handikapp skall likställas med diskriminering på grund av kön, hudfärg eller etnisk tillhörighet.

För att underlätta för människor med funktionsnedsättning att delta i samhällslivet bör information om tillgänglighet finnas som kan ge vägledning vad gäller allt från handikappanpassade offentliga institutioner till tidningar som ges ut på kassett. Om en informationsbas av detta slag skapas kan det bli intressant även för privata företag att informera om vilken service de tillhandahåller. Vad utskottet anfört med anledning av motion So465 (fp) yrkandena 10, 13 och 21 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So242 (v), So310 (mp) yrkandena 1, 2 och 4, So326 (s), So335 (s), So439 (s), So447 (s), So455 (c) yrkande 1, So456 (m) yrkandena 1, 7 och 9 och K289 (s) yrkande 2 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *handikappolitikens inriktning m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So465 yrkandena 10, 13 och 21 och med avslag på motionerna 1998/99:So242, 1998/99:So310 yrkandena 1, 2 och 4, 1998/99:So326, 1998/99:So335, 1998/99:So439, 1998/99:So447, 1998/99:So455 yrkande 1, 1998/99:So456 yrkandena 1, 7 och 9, och 1998/99:K289 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Serviceboende för funktionshindrade (mom. 2)

1998/99:SoU11

Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Lars Elinderson (m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 14 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Socialtjänstlagen ålägger kommunerna att inrätta bostäder med särskild service för funktionshindrade. Enligt utskottet är det otillfredsställande att olika regler därvid gäller beroende på om kommunen väljer att driva verksamheten i egen regi eller att lägga ut den på entreprenad till ett privat företag. Det privata företaget måste ansöka om tillstånd för att starta verksamheten och kan därefter få tillståndet indraget om kvalitetskraven inte längre är uppfyllda. Kommunal verksamhet kan visserligen kritiseras, men varken Socialstyrelsen eller länsstyrelserna har befogenhet att ålägga kommunen att leva upp till kvalitetskraven. Utskottet anser att reglerna om tillsyn över serviceboende för funktionshindrade bör ses över och göras konkurrensneutrala.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion N326 (m, kd) yrkande 23 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande serviceboende för funktionshindrade att riksdagen med anledning av motion 1998/99:N326 yrkande 23 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Hjälpmedelsgaranti m.m. (mom. 3)

Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp) och Lars Elinderson (m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 18 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "9 avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet fungerar hjälpmedelsförsörjningen i dag inte på ett acceptabelt sätt. Väntetiderna är i många fall orimligt långa. Utskottet anser att en hjälpmedelsgaranti bör införas samt att hjälpmedelsmarknaden bör öppnas för konkurrens. Detta skulle leda till kortare köer, ett större utbud av hjälpmedel och en större valfrihet för den enskilde. Enligt utskottet bör regeringen skyndsamt utreda frågan om den närmare utformningen av en hjälpmedelsgaranti.

När det gäller barns behov av hjälpmedel konstaterar utskottet att lek är en viktig del av barnets naturliga utveckling och därmed en nödvändig komponent i rehabiliterings- och habiliteringsarbetet. Utskottet vill därför framhålla vikten av att barns behov av hjälpmedel för lek och fritid uppmärksammas särskilt.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So455 (c) yrkande 2, So456 (m) yrkande 5 och So465 (fp) yrkandena 5, 8 och 9 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *hjälpmedelsgaranti m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:So455 yrkande 2, 1998/99:So456 yrkande 5 och 1998/99:So465 yrkandena 5, 8 och 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Rätt att överklaga beslut om hjälpmedel (mom. 4)

Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Thomas Julin (mp) och Lars Elindersson (m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 18 börjar med "Även motion" och slutar med "(m) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion So249 (m) att det är otillfredsställande att landstingens beslut om hjälpmedel inte kan överklagas med förvaltningsbesvär. Utskottet anser att en rätt att överklaga dessa beslut bör införas i hälso- och sjukvårdslagen. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett sådant förslag till lagändring.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *rätt att överklaga beslut om hjälpmedel*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So249 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Högkostnadsskydd för hjälpmedel (mom. 5)

Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 18 börjar med "Utskottet är inte" och slutar med "5 avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Få har drabbats så hårt av de senaste årens nedskärningar som personer med funktionshinder. För många i denna grupp är avgifterna för hemtjänst, färdtjänst, hjälpmedel och ledsagarservice tillsammans med utgifter för läkemedel och sjukvård orimligt höga. Utskottet anser att det behövs en helhetssyn på de funktionshindrades kostnader och att ett högkostnadsskydd även för hjälpmedel bör införas.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So310 (mp) yrkande 5 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *högkostnadsskydd för hjälpmedel*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So310 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 19 börjar med "Hjälpmiddelsinstitutets projektverksamhet" och slutar med "behövs inte" bort ha följande lydelse:

Barns och vuxnas behov av hjälpmedel för att kompensera ett funktionshinder skiljer sig åt i flera avseenden. Barn behöver hjälpmedel som stimulerar deras utveckling, hjälpmedel för lek i syfte att träna olika funktioner samt lämplig anpassning av leksaker för att de skall kunna leka som andra barn. Barn utvecklas genom leken och det gäller även funktionshindrade barn. Barn har också andra behov av fritidsverksamheter än vuxna. Utskottet finner det oroande att hjälpmedel för utveckling inte längre beviljas. Exempelvis betecknas trehjuliga cyklar som fritidshjälpmedel och beviljas inte, vilket medför att många funktionshindrade barn och ungdomar tvingas att använda rullstol när de skulle kunna cykla. Vidare får elever inte datorer för användning i hemmet, trots att behovet är lika stort där som i skolan. Utskottet anser att 3 a § hälso- och sjukvårdslagen bör kompletteras med en bestämmelse om att hänsyn skall tas till barns och ungdomars särskilda behov. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag till en sådan ändring.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So376 (kd) yrkande 19 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *komplettering av 3 a § hälso- och sjukvårdslagen*
att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So376 yrkande 19
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. IT-hjälpmedel (mom. 7)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 19 börjar med "Regeringen har" och slutar med "Motionerna avstyrks" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet har informationstekniken en stor potential för att öka funktionshindrades livskvalitet. Det är därför viktigt med information om teknikens möjligheter och att tekniken blir tillgänglig för alla. Utskottet anser att det bör göras en översyn av sjukvårdshuvudmännens förskrivning av IT-hjälpmedel. Det bör även övervägas om det behövs ett särskilt stöd för den ofta mycket dyra anpassningen av IT-produkter. Utskottet anser det vidare angeläget att utreda en lagreglering av tillgängligheten inom IT-området samt upphovsrättens inverkan på tillgängligheten för läshandikappade personer. Enligt utskottets mening bör en ändring göras i lagen om offentlig upphandling med innebörd att det alltid skall ställas krav på tillgänglighet vid upphandling. Insatser på europeisk nivå är härvid nödvändiga. Utskottet anser också att regeringen bör uppmana huvudmännen inom respektive område att se över den kompetens som finns inom området IT och handikapp.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So455 (c) yrkande 10 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So456 (m) yrkandena 3 och 4 samt T803 (v) yrkandena 3–5 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *IT-hjälpmedel*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So455 yrkande 10 och med avslag på motionerna 1998/99:So456 yrkandena 3 och 4 och 1998/99:T803 yrkandena 3–5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Psykiatrireformen (mom. 8)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Lars Elinderson (m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 25 börjar med ”Psykiatrireformen” och på s. 26 slutar med ”vårpropositionen, avstyrks” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att psykiatrireformen inte har fungerat tillfredsställande. Detta syns i alltfler uteliggare och missbrukare. Det är allvarligt och innebär att åtgärder måste vidtas. Mot den bakgrunden anser utskottet att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som innebär att även de psykiskt funktionshindrade omfattas av personkretsen enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Möjligheten för psykiskt funktionshindrade att få rätt till en personlig assistent skulle innebära bättre omsorg för denna glömda handikappgrupp. Ur samhällsekonomisk synpunkt är det viktigt att de sociala förhållandena fungerar tillfredsställande för denna grupp. Om så inte sker återkommer ofta dessa personer som ännu tyngre vårdfall i den slutna vården och drar då högre kostnader för samhället i stort.

Vad utskottet anfört med anledning av motion So456 (m) yrkande 6 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So260 (v), So349 (kd) yrkandena 1, 2, 3 (delvis) och 4, So376 (kd) yrkande 10, So446 (kd) yrkande 1, So465 (fp) yrkande 19 och So467 (fp) yrkande 15 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *psykiatrireformen*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So456 yrkande 6 och med avslag på motionerna 1998/99:So260, 1998/99:So349 yrkandena 1, 2, 3 delvis och 4, 1998/99:So376 yrkande 10, 1998/99:So446 yrkande 1, 1998/99:So465 yrkande 19 och 1998/99:So467 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. Psykiatrireformen (mom. 8)

Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 25 börjar med ”Psykiatrireformen” och på s. 26 slutar med ”vårpropositionen, avstyrks” bort ha följande lydelse:

Psykiatrireformen blev försenad under de första åren. Många psykiskt sjuka har en mycket svår situation. Detta understryker att ansvaret för den enskildes vårdbehov måste bli tydligt. Innehållet i vården och inte minst sättet man blir bemött på är särskilt viktigt för psykiskt sjuka och är förutsättning för ett bra behandlingsresultat. Fortsatt otydlighet om var ansvaret för behandlingen ligger kan få mycket allvarliga konsekvenser, särskilt för dem som inte har förmågan att föra sin egen talan och kanske saknar närstående som kan agera. Enligt uppgift är cirka en tredjedel av alla uteliggare psykiskt sjuka.

Utskottet anser vidare att det nu finns behov av att ytterligare utveckla samverkan mellan kommunernas socialtjänst och landstingens psykiatrivård liksom med försäkringskassan, arbetsmarknadsmyndigheten och primärvården. Socialtjänstens och psykiatrins uppgift är att stödja varandra i arbetet med att skapa behandlingsmetoder och arbetssätt som ger reformens målgrupp möjlighet till ett meningsfullt liv. Det är viktigt att komma ihåg att behovet av hjälp är mycket varierande hos psykiskt funktionshindrade personer, inte bara sinsemellan utan också över tiden hos en och samma person. Därför måste både diagnos och behandling återkommande omprövas. Utskottet vill understryka att för många psykiskt sjuka är det olämpligt att enbart vårdas i öppna vårdformer. Därför måste behovet av slutna vårdplatser tillgodoseas.

En del av de patienter som bedöms som medicinskt färdigbehandlade och som skrivs ut har inget socialt skyddsnet. Många av dessa människor blir mycket ensamma. Undersökningar visar att många av våra uteliggare är en konsekvens av psykiatrireformen. För dessa spelar frivilliginsatserna en mycket stor roll. De ideella organisationerna gör enligt utskottets mening en oersättlig insats för dessa personer.

Utskottet konstaterar att personer med psykiska funktionshinder till stora delar hamnar utanför LSS. Detta är inte acceptabelt. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag om ändring i 9 a § LSS så att det klart framgår att personlig assistans också kan beviljas den som behöver hjälp med aktivering och motivation för att klara sina grundläggande behov. Vad utskottet anfört med anledning av motionerna So349 (kd) yrkandena 1, 2, 3 (delvis) och 4, So376 (kd) yrkande 10 och So446 (kd) yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So260 (v), So456 (m) yrkande 6, So465 (fp) yrkande 19 och So467 (fp) yrkande 15 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *psykiatrireformen*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:So349 yrkandena 1, 2, 3 delvis och 4, 1998/99:So376 yrkande 10 och 1998/99:So446 yrkande 1 och med avslag på motionerna 1998/99:So260, 1998/99:So456 yrkande 6, 1998/99:So465 yrkande 19 och 1998/99:So467 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 25 börjar med ”Psykiatrireformen” och på s. 26 slutar med ”vårpropositionen, avstyrks” bort ha följande lydelse:

Psykiatrireformen innebär att alltfler psykiskt sjuka personer numera bor utanför institutionerna och får sin vård på hemorten. För att detta skall fungera väl måste vården och servicen samordnas mellan de olika vårdgivarna och anpassas till den funktionshindrades behov. Kommunerna skall tillgodose behovet av service, sysselsättning, stöd och vård men inte nödvändigtvis själva producera dessa insatser. Utskottet anser att insatser i form av mobila team är värdefulla. Dessa kan nå människor på ett tidigt stadium och fungera som en länk mellan hemvård och sjukvård. Teamen, som skall kunna nås dygnet runt via telefon, kan rycka ut för att bl.a. lugna personer med ångestattacker. Tidiga insatser kan förhindra onödiga vräkningar och oro hos grannar.

Utskottet vill här uppmärksamma fler problem inom psykiatrin. För unga människor som drabbas av psykoser är det viktigt att psykosförloppet stoppas och hävs så fort som möjligt för att undvika ett livslångt lidande. Utskottet föreslår därför att en utredning tillsätts med uppdrag att se över patientens behov av rätt diagnostik på ett tidigt stadium. Denna utredning skall också se över behovet av en rättighetslagstiftning, liknande den för människor med funktionshinder, LSS och LASS, för vissa kategorier av människor med psykiska sjukdomar. Utskottet vill också uppmärksamma att det är viktigt att vårdpersonalen inom psykiatrin är väl förtrogen med de psykiska problem som olika invandrargrupper kan förete mot bakgrund av vad de tidigare upplevt i livet. Kunskap om psykiska följdverkningar av tortyr bör därför också förekomma. Vad utskottet anfört med anledning av motionerna So465 (fp) yrkande 19 och So467 (fp) yrkande 15 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So260 (v), So349 (kd) yrkandena 1, 2, 3 delvis och 4, So376 (kd) yrkande 10, So446 (kd) yrkande 1 och So456 (m) yrkande 6 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *psykiatrireformen*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:So465 yrkande 19 och 1998/99:So467 yrkande 15 och med avslag på motionerna 1998/99:So260, 1998/99:So349 yrkandena 1, 2, 3 delvis och 4, 1998/99:So376 yrkande 10, 1998/99:So446 yrkande 1 och 1998/99:So456 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Daglig verksamhet (mom. 9)

1998/99:SoU11

Chris Heister (m), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Lars Elinderson (m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 27 börjar med "Enligt LSS" och på s. 28 slutar med "Motionerna avstyrks" bort ha följande lydelse:

Den inventering som alltfler kommuner nu genomför bekräftar det stora behovet av stödsatser inom framför allt områden som arbete, daglig sysselsättning, sociala kontakter och fritidsaktiviteter. För många psykiskt sjuka är det allra viktigast att ha något meningsfullt att göra under dagen. LSS nuvarande utformning ger inte psykiskt funktionshindrade rätt till daglig sysselsättning enligt denna lag. Kommunerna har dock enligt socialtjänstlagens 21 § ansvar för att medverka till en meningsfull sysselsättning för människor med funktionshinder. Kommunernas åliggande måste enligt utskottet lyftas fram. Vad utskottet anfört med anledning av motion So349 (kd) yrkande 3 (delvis) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motion So385 (v) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *daglig verksamhet*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So349 yrkande 3 delvis samt med avslag på motion 1998/99:So385 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Bilstödet (mom. 12)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Lars Elinderson (m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 33 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att reglerna för bilstödet bör ses över och förtydligas så att stödet vid behovsprövningen även beräknas med hänsyn till merkostnader för inköp av en större bil av s.k. van-typ om detta är nödvändigt för att den sökande skall kunna komma in i fordonet sittande i rullstol eller permobil. Även automatisk växellåda och annan extrautrustning som är styrkt genom läkarintyg eller är förknippade med villkorskrav i körkort bör kunna ingå i beräkningsgrunden för bilstödet. Vad utskottet anfört med anledning av motionerna So217 (m) och So291 (m) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So288 (v), So310 (mp) yrkande 10, So376 (kd) yrkande 17, So394 (s), So406 (s) och So465 (fp) yrkande 26 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *bilstödet*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:So217 och 1998/99:So291 och med avslag på motionerna 1998/99:So288, 1998/99:So310 yrkande 10, 1998/99:So376 yrkande 17, 1998/99:So394, 1998/99:So406, 1998/99:So465 yrkande 26 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 33 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

I dag kan bilstöd endast lämnas om minst sju år förflutit sedan föregående stöd. Om det finns skäl från trafiksäkerhetssynpunkt eller medicinsk synpunkt får dock bidrag lämnas tidigare. Utskottet anser att möjligheten att få stöd tidigare bör vidgas till att även omfatta väsentligt förändrade förhållanden. T.ex. kan en förälder som beviljats bilstöd för ett barn med funktionshinder och som får ytterligare ett barn med funktionshinder ha behov av en större bil eller ytterligare en bil på grund av detta andra barns behov. Vad utskottet anfört med anledning av motion So376 (kd) yrkande 17 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So217 (m), So288 (v), So291 (m), So310 (mp) yrkande 10, So394 (s), So406 (s) och So465 (fp) yrkande 26 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *bilstödet*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So376 yrkande 17 och med avslag på motionerna 1998/99:So217, 1998/99:So288, 1998/99:So291, 1998/99:So310 yrkande 10, 1998/99:So394, 1998/99:So406 och 1998/99:So465 yrkande 26 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. Bilstödet (mom. 12)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 33 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att bilstödet är ett bra medel för att ge personer med funktionsnedsättningar möjlighet till delaktighet i samhällslivet. I betänkandet Rätten till ratten (SOU 1994:55) föreslogs att åldersgränsen 50 år för att få rätt till bilstöd för den som inte behöver bil för arbetsresor skulle tas bort. Utskottet delar uppfattningen att åldersgränsen bör tas bort men kan inte bedöma kostnaden för detta. Därför bör regeringen göra en hälsoekonomisk analys av vad det skulle betyda att man tar bort åldersgränsen och hur kostnaderna för annat samhällsstöd därmed skulle förändras. Vad utskottet anfört med anledning av motion So465 (fp) yrkande 26 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So217 (m), So288 (v), So291 (m), So310 (mp) yrkande 10, So376 (kd) yrkande 17, So394 (s) och So406 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *bilstödet*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:So465 yrkande 26 och med avslag på motionerna 1998/99:So217, 1998/99:So288, 1998/99:So291, 1998/99:So310 yrkande 10, 1998/99:So376 yrkande

17. Bilstödet (mom. 12)

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 33 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det behövs ett förtydligande av reglerna gällande bilstödet så att anpassningsåtgärder i form av extra utrustning såsom t.ex. automatisk växellåda, centrallås med fjärrstyrning och annan elektronik som behövs i förhållande till funktionsnedsättningen bör kunna ingå i beräkningsgrunden för bilstödet. Vidare anser utskottet att regeringen bör göra en hälsoekonomisk analys av vad det skulle betyda att ta bort åldersgränsen 50 år för rätt till bilstöd för dem som inte behöver bil för arbetsresor och hur kostnaderna för annat samhällsstöd därmed skulle förändras. Vad utskottet anfört med anledning av motionerna So217 (m) och So465 (fp) yrkande 26 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So288 (v), So291 (m), So310 (mp) yrkande 10, So376 (kd) yrkande 17, So394 (s) och So406 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *bilstödet*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:So217 och 1998/99:So465 yrkande 26 och med avslag på motionerna 1998/99:So288, 1998/99:So291, 1998/99:So310 yrkande 10, 1998/99:So376 yrkande 17, 1998/99:So394 och 1998/99:So406 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

18. Samordning av insatser för funktionshindrade (mom. 15)

Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 36 börjar med "Den enskilde" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att stödet till personer med funktionshinder skall vara lättillgängligt. Ansvarsfördelningen mellan landsting och kommun skall vara klar så att den enskilde inte bollas mellan olika instanser. Utskottet anser därför att det behövs en översyn av hur en finansiell samordning av huvudmän rörande insatser för funktionshindrade skulle kunna genomföras.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So460 (mp) yrkande 22 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *samordning av insatser för funktionshindrade*

att riksdagen med anledning av motion 1998/99:So460 yrkande 22 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 38 börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "som anförts" bort ha följande lydelse:

Av rapporten "Arbetsförhållanden och attityder – professionellas möten med personer med funktionshinder" framgår att de flesta tjänstemän och handläggare har en positiv inställning till funktionshindrade. Dock tycks många inte förstå allvaret i de funktionshindrades situation utan betraktar ärenden som rör grundläggande behov som vilka ärenden som helst. Utredningen visar också att många ärenden faller mellan stolarna till följd av dåligt fungerande samarbete mellan myndigheterna. Samtidigt har personer med funktionshinder och föräldrar till funktionshindrade barn blivit mer insatta och för sin talan på ett effektivare sätt, vilket är pressande för personalen som inte får det stöd de behöver i komplicerade fall. Ett dåligt bemötande kan många gånger förklaras med neddragningen av resurser vid försäkringskassor, i skolor, inom hälso- och sjukvården och inom socialtjänsten, heter det i rapporten.

Enligt utskottet är detta oacceptabelt. Utskottet anser att den personal som ansvarar för ärenden rörande funktionshindrade måste få den utbildning, den tid och det stöd som krävs både för att ge ett bra bemötande och för att kunna göra en korrekt bedömning och därmed tillgodose de funktionshindrades behov. Utskottet anser att ett bättre samarbete med handikapporganisationerna måste byggas upp för att deras kunskaper och erfarenheter skall kunna tas till vara. Det gäller för såväl yrkesutbildning som omskolning, anpassning och rehabilitering. Bemötandet av de funktionshindrades anhöriga är en annan viktig del.

Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motionerna So376 (kd) yrkande 6 och So465 (fp) yrkande 18 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *kunskaper om funktionshinder*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:So376 yrkande 6 och 1998/99:So465 yrkande 18 som sin mening ger regeringen till känna vad i utskottet anförts,

20. Handikappanpassning som norm i statsbudget, utredningar m.m. (mom. 17)

Thomas Julin (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 39 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "21 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Människor med funktionshinder har samma behov som alla andra av att kunna tillgodogöra sig samhällets service på skilda områden. Ett tillgängligt samhälle är enligt utskottet också ett socialt uthålligt samhälle. Utskottet

anser det oacceptabelt att många funktionshindrade uteslås från möjligheten till arbete och studier samt från kultur- och föreningslivet. Det finns även stora brister i tillgängligheten till kollektivtrafiken och till den demokratiska debatten. Utskottet anser därför att statsbudgeten i framtiden bör utformas så att det under samtliga utgiftsområden anges vad regeringen vill göra för att stärka funktionshindrades möjligheter till ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So310 (mp) yrkande 3 och So460 (mp) yrkande 21 som sin mening ge regeringen till känna. Motion So440 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *handikappanpassning som norm i statsbudget, utredningar m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:So310 yrkande 3 och 1998/99:So460 yrkande 21 samt med avslag på motion 1998/99:So440 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Utskottet	5
Ärendets beredning i utskottet	5
Handikappolitikens inriktning m.m.	6
Motioner.....	6
Bakgrund och tidigare behandling.....	9
Utskottets bedömning.....	11
Serviceboende för funktionshindrade	12
Utskottets bedömning.....	14
Hjälpmedel.....	14
Motioner.....	14
Bakgrund och tidigare behandling.....	17
Utskottets bedömning.....	18
Psykiatrireformen.....	19
Motioner.....	19
Bakgrund och tidigare behandling.....	22
Utskottets bedömning.....	25
Daglig verksamhet	26
Utskottets bedömning.....	27
Råd och stöd.....	28
Utskottets bedömning.....	29
Ekonomisk reglering mellan kommunerna	29
Utskottets bedömning.....	30
Bilstödet.....	30
Motioner.....	30
Bakgrund och tidigare behandling.....	32
Utskottets bedömning.....	33
Hemtjänst.....	33
Utskottets bedömning.....	34
Kostnader för funktionshindrade.....	34
Utskottets bedömning.....	35
Samordning av insatser för funktionshindrade.....	36
Utskottets bedömning.....	36
Kunskaper om funktionshinder	36
Utskottets bedömning.....	37
Handikappanpassning som norm i statsbudget, utredningar m.m.	38
Utskottets bedömning.....	38
De dövas situation.....	39
Utskottets bedömning.....	41
Utbildning av signalhundar för funktionshindrade	41
Utskottets bedömning.....	41
Hemställen	42
Reservationer.....	44